

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки
кафедра практичної психології та соціальної роботи**

Рада Ю.С.

Кваліфікаційна магістерська робота

**Державний соціальний захист
незахищених верств населення**

Сєвєродонецьк

2021

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки

(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра практичної психології та соціальної роботи

(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної магістерської роботи

освітньо-кваліфікаційного рівня магістр

(бакалавр, спеціаліст, магістр)

спеціальності 231 – Соціальна робота

(шифр і назва)

галузі знань 23 – Соціальна робота

(шифр і назва)

на тему: Державний соціальний захист незахищених верств населення

Виконала: студентка групи СР-19зм

Рада Ю.С.

Керівник: д.психол.н., проф.

Спицька Л.В.

Завідувач кафедри практичної психології

та соціальної роботи

д. психол. н., проф.

Завацька Н.Є.

Рецензент

к. психол. н., доц.

Боярин Л.В.

Севєродонецьк – 2021

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки

(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра практичної психології та соціальної роботи

(повна назва кафедри)

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

(бакалавр, спеціаліст, магістр)

спеціальності 231 – Соціальна робота

(шифр і назва)

галузі знань 23 – Соціальна робота

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

**практичної психології та
соціальної роботи, проф.**

«01» 09 2020 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Ради Юлії Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Державний соціальний захист незахищених верств населення

Керівник роботи Спицька Л.В., д. психол. н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «01» вересня 2020 року №

2. Строк подання студентом роботи 10.12.2020 р.

3. Вихідні дані до роботи: *обсяг роботи – 115 с., список використаної літератури – 77 джерел.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *дослідити специфіку державного соціального захисту незахищених верств населення.*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1.	Спицька Л.В. – д.психол.н., проф. кафедри практичної психології та соціальної роботи	01.09.2020р.	01.09.2020р.
2.	Спицька Л.В. – д.психол.н., проф. кафедри практичної психології та соціальної роботи	01.09.2020р.	01.09.2020р.
3.	Спицька Л.В. – д.психол.н., проф. кафедри практичної психології та соціальної роботи	01.09.2020р.	01.09.2020р.

7. Дата видачі завдання 01.09.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів дипломного проектування	Строк виконання етапів	Примітка
1	Визначення проблеми дослідження та розроблення плану кваліфікаційної магістерської роботи	09.2020 р.	09.2020 р.
2	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною частиною дослідження	09-10. 2020 р.	09-10. 2020 р.
3	Розробка діагностичного інструментарію та проведення констатувального експерименту	10.2020 р.	10.2020 р.
4	Узагальнення результатів констатувального експерименту	10-11. 2020 р.	10-11. 2020 р.
5	Розробка програми формувальних заходів	11.2020 р.	11.2020 р.
6	Проведення повторного тестування та оцінка ефективності формувальних заходів	11-12. 2020 р.	11-12. 2020 р.
7	Підготовка кваліфікаційної магістерської роботи до захисту та захист роботи	01.2021р.	01.2021р.

Студент

Рада Ю.С.

Керівник роботи

Спицька Л.В.

РЕФЕРАТ

Текст – 115 с., джерел – 77.

У роботі проведено аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення специфіки державного соціального захисту незахищених верств населення та шляхів його удосконалення.

Наведено результати емпіричного дослідження щодо специфіки державного соціального захисту незахищених верств населення та шляхів його удосконалення.

Визначено доцільність використання розвивальної програми щодо специфіки державного соціального захисту незахищених верств населення та шляхів його удосконалення.

Ключові слова: СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ, НЕЗАХИЩЕНІ ВЕРСТВИ НАСЕЛЕННЯ, СОЦІАЛЬНА РОБОТА, СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, СУЧАСНИЙ СОЦІУМ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	
1.1. Поняття, суть та методи реалізації соціального захисту незахищених верств населення України.....	10
1.2. Соціальна політика як знаряддя формування соціальної держави.....	25
1.3. Історичний розвиток соціального захисту не захищених верств населення...	35
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ПІЛЬГ, СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ, ЯКІ УПОВНОВАЖЕНІ НА ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ	
2.1. Особливості соціального захисту окремих категорій населення України.....	43
2.2. Органи управління в сфері соціального захисту населення України.....	57
2.3. Здійснення соціального захисту на прикладі Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради.....	68
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ	
3.1. Основні проблеми соціальної політики України.....	72
3.2. Шляхи удосконалення вітчизняної системи соціального захисту незахищених верств населення.....	87
ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	109

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для того, щоб країна набула статусу демократичної, розвинутої та конкурентоспроможної, вона повинна бути економічно-незалежною, мати розвинену систему охорони здоров'я, та все ж головною ознакою - є система соціального захисту, яка буде відповідати європейським стандартам.

Соціальний захист в Україні гарантується статтею 46 Конституції України, якою проголошено: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

Згідно законодавства України соціальний захист реалізується завдяки загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню за рахунок страхових внесків підприємств, установ, організацій, фізичних та юридичних осіб.

Зміни, які відбулись в економіці країни з початку її незалежності дуже вплинули на фінансовий стан населення, звиклі до соціалістичного режиму громадяни важко перенесли перехід до ринкової економіки, де стало наявними розшарування населення за рівнем доходів та соціальним статусом, замість підприємств державної власності почали з'являтися приватні підприємства, що в свою чергу спричинило велику конкуренцію між працівниками, багато з яких не витримали цієї конкуренції та стали безробітними.

Але не тільки економічні фактори впливають на ступінь нужденності людини. Незадовільний стан здоров'я, або негаразди у родині, через які тільки один з батьків сам виховує дитину, або ж самі діти, які залишаються без батьківського піклування - все це є негативними наслідками, які погіршують рівень життя населення, та змушують звертатись за допомогою до держави.

Тому соціальний захист незахищених верств населення передбачає ряд заходів, направлених на зниження рівня бідності та покращення життя,

матеріальних умов малозабезпечених сімей, садинок громадян похилого віку, інвалідів, ветеранів війни та праці, а також переміщених осіб та ін.

Отже стратегічним напрямком держави є підвищення рівня життя населення до європейських стандартів, здобуття економічної незалежності, встановлення соціальної справедливості для усіх категорій громадян та забезпечення усіх умов, необхідних для всебічного розвитку населення.

Аналіз теоретично-наукових розробок у площині соціальної політики, соціального захисту населення показав, що існує ціла низка наукових статей, у яких крізь призму різних галузей науки розглядається широкий спектр питань сфери соціального захисту населення та її складової — соціальних послуг. Основу аналізу проблематики забезпечило ґрунтовне вивчення наукової літератури, праць і публікацій таких авторів, як Базілевич В.Д., Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П., Сирота І.М. та ін. Серед вагомих наукових досліджень системи соціальних виплат та соціальних послуг та органів, уповноважених на їх призначення можна виділити праці таких вчених як Пікулик О.І. , Новіков В. М., Руженський М. М., Руженський М. М. та інших.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають при виконанні заходів, спрямованих на забезпечення належного соціального захисту всіх верств населення.

Предмет дослідження – загальні норми права, що регулюють питання забезпечення державного соціального захисту в Україні.

Мета дослідження – аналіз сутності вітчизняної системи соціального захисту незахищених верств населення, зокрема шляхів удосконалення цієї системи.

Для досягнення мети магістерської роботи необхідно виконати наступні завдання дослідження:

1. Надати визначення поняття соціального захисту та з'ясувати його сутність.
2. Проаналізувати систему соціального захисту як чинника формування соціальної держави.
3. Дослідити особливості соціального захисту окремих категорій населення України.

4. З'ясувати основні проблеми соціальної політики України та шляхи удосконалення вітчизняної системи соціального захисту незахищених верств населення.

Методами дослідження є:

- узагальнення - визначення загального поняття соціального захисту, в якому знаходить віддзеркалення головне, основне поняття;
- аналіз – дослідження системи соціального захисту різними науковими діячами, які мають свій погляд, розглядаючи дане питання;
- системний аналіз – в якому досліджувались загальні поняття соціального захисту, співвідношення його із соціальною політикою, реалізація державою соціальної політики, визначення категорій осіб, які потребують надання соціальної підтримки, також розглядалися проблеми, з якими стикається система соціального захисту та шляхи подолання цих проблем.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що в даному аспекті тема «Державний соціальний захист незахищених верств населення» раніше не розглядалась. Усі три розділи роботи досліджуються загальними визначеннями різноманітних авторів та науковців, описується їх погляд на розгляд даного питання. Але розділи магістерської роботи 2.3 Здійснення соціального захисту на прикладі Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради, Рекомендації та Висновки створювались автором на досвіді роботи спеціалістом першої категорії Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради Луганської області, який працює в системі соціального захисту і володіє знає всю суть з «середини».

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, суть та методи реалізації соціального захисту незахищених верств населення України

Соціальний захист – гарантоване Конституцією України державою право громадян на забезпечення їх у разі настання несприятливих життєвих обставин, таких як: втрата годувальника, працездатності, настання хвороби, безробіття, та інших випадків, які передбачені законодавством. [1]

Однією з важливих умов для прийняття нашої країни до Європейської співдружності країн є забезпечення належного рівня життя населення та підтримання його соціальної стабільності.

Рівень розвитку держави визначається ефективністю системи соціального захисту населення. Чим більше рівень життя населення буде зростати, тим швидше наша країна здобуде статус соціально та економічно розвинутої, та гідної представлятися у Європейському союзі.

Сирота І.М. зазначає «Вперше термін “соціальний захист” чи “соціальна безпека” з’явився у США у 1935 і поступово розповсюдився на всі західні країни для позначення системи заходів, що захищають будь-якого громадянина і будь-якого жителя країни від економічної і соціальної деградації внаслідок безробіття, втрати чи різкого скорочення прибутку, хвороби, народження дитини, виробничої травми чи професійного захворювання, інвалідності, старості, втрати годувальника та ін.» [51, с.14]

Також поширеною є думка, яка закріплена в Американській енциклопедії, яка була видана у 1973 році: «Виникнення терміну і поняття «соціальний захист» пов'язане із прийняттям закону США про соціальний захист (Social Security Act) у 1935 році. Його творець, президент США Франклін Рузвельт, назвав новий законодавчий акт «наріжним каменем у системі, яка будується зараз, але у жодному разі не завершується» [77, с.328]. Однак є й інші точки зору щодо виникнення цього поняття. Наприклад у своїй науковій роботі «Сто років

соціального страхування // праця і суспільство» з Гай Перрін зазначає: «Попри те, що цей термін уперше вжито у США, концепція системи соціального захисту сповна була втілена в новозеландському законодавстві 1938 року» [76, с.112]. У будь-якому разі можна стверджувати, що від 30-х рр. XX ст. термін «social security» став загальноновживаним. При цьому термін «security» вживається тут у значенні «безпека», «охорона», «захист», «забезпечення», «гарантування».

Єрмолівська О.Ю. стверджує «Соціальний захист як функція держави відображена в багатьох конституціях, що є однією з ознак соціального принципу державного устрою. Це означає, що держава бере на себе обов'язки з надання допомоги слабким і знедоленим, усім, хто неспроможний самостійно заробляти на гідне людини життя, не має іншого джерела доходу. Так, преамбула французької Конституції 1946 р. проголошує, що гарантує всім, зокрема дитині, матері та людям похилого віку, охорону здоров'я, матеріальне забезпечення, відпочинок і дозвілля. Будь-яка людська істота, позбавлена можливості працювати за віком, фізичним і розумовим станом або економічним становищем, має право отримувати від колективу кошти, необхідні для існування» [26, с.93]

Також в Американській енциклопедії закріплена думка : «Питання про соціальне законодавство, яке було спрямоване на захист прав і свобод особистості, виникло у другій половині XIX ст. Але лише після Другої світової війни записи про соціальну державу з'явилися в конституційних документах ФРН, Франції, Іспанії, Туреччини, низки країн Африки та Латинської Америки. В сучасному світі на ідеологічному рівні визнано, що держава виходить від людини і повинна турбуватися про людину. В цьому виявляється сутність демократичної та правової держави, що передбачає не лише демократичні вибори представників державної влади та нормативне проголошення прав і свобод людини та громадянина. Формула соціальної держави більш об'ємна. Її мета – втілити цінності демократії та права у повсякденне життя людей, у природне буття суспільства» [77, с. 291].

В Оксфордському фундаментальному тлумачному словникові серії «A Dictionary of Business» поняття «social security» дослівно трактується як

«Державну система виплати допомог з причин хвороби та безробіття, а також різних допомог жінкам і дітям, пенсій, тобто це поняття окреслює систему соціального захисту в основному через форму соціального забезпечення, покладеного на відповідне державне міністерство із зазначенням приписів відповідальності за його здійснення» [75, с. 510].

Спираючись на іноземні літературні джерела, стає зрозумілим те, що демократія у розвинених країнах світу бере свій початок саме із соціальної складової, на перший план якої виходить турбота про свої громадян.

Аналізуючи тему соціального захисту Сташків Б. І. вказує на те, що: «У країні, яка стала на шлях розвитку ринкової економіки, термін «соціальне забезпечення», який відображає специфіку організації соціального захисту в системі централізованого планування господарства, не може використовуватися для визначення всієї сукупності соціально-економічних відносин у сфері соціального захисту, її адміністративних структур з їх новими функціями. Тому термін «соціальне забезпечення» значною мірою замінений новим терміном «соціальний захист». Отже, термін «соціальний захист» найбільшою мірою відповідає сутності даного соціально-правового інституту, хоча термін «соціальне забезпечення» продовжує існувати у визначенні права соціального забезпечення як галузі права. За допомогою норм вказаного права визначаються цілі та завдання держави у сфері соціального захисту населення; коло суб'єктів, уповноважених створювати соціальні фонди та здійснювати з них соціальні виплати; коло суб'єктів, які потребують соціальної підтримки з боку держави; перелік видів соціального забезпечення; умови надання такого виду забезпечення» [53, с. 67].

На думку Є. Мачульської, «У широкому значенні під соціальним захистом розуміють діяльність держави, спрямовану на забезпечення процесу формування та розвитку повноцінної особистості, виявлення і нейтралізацію негативних факторів, що впливають на особистість, створення умов для самовизначення й утвердження в житті» [36, с. 4].

М. Буянова вважає, «Що соціальний захист більш широке поняття і, хоч основні питання соціального захисту громадян належать до права соціального забезпечення, соціальний захист здійснюється також за допомогою інших галузей права – трудового, цивільного, житлового, сімейного, екологічного тощо» [12, с. 11–12].

У вузькому розумінні соціальний захист є соціально-захисною діяльністю держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків. На думку Н. Волгіна, – «Це політика та цілеспрямовані дії, а також засоби суспільства та держави, що забезпечують індивіду, соціальній групі, населенню в цілому комплексне всебічне вирішення різноманітних проблем, зумовлених соціальними ризиками, які можуть спричинити або вже спричинили повну чи часткову втрату вказаними суб'єктами можливостей реалізації прав, свобод і законних інтересів, економічної самостійності та соціального благополуччя, а також оптимального розвитку, відновлення або придбання» [16, с. 718].

С. Приходько вважає, що: «Соціальний захист як функція держави є системою правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на забезпечення всіх громадян рівними можливостями досягнення життєвого рівня для себе та своєї сім'ї, соціальної підтримки і допомоги на випадок певних обставин, наприклад непрацездатності, хвороби, безробіття тощо» [43, с. 22-26].

Визначення поняття соціального захисту усіх вищевказаних авторів дещо різняться між собою, але спільною є думка, що соціальний захист – це діяльність держави, спрямована на усунення негативних наслідків, які можуть спричинити зниження рівня життя населення.

Тімофєєвою М.І. пропонується своє визначення “Соціальний захист – це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту гарантованого Конституцією України, кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах, що ґрунтуються на соціальній справедливості й рівності прав. Кінцевою метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової

належності можливості вільно розвиватися, реалізувати свої здібності. Інша мета - підтримання стабільності в суспільстві, тобто попередження соціальної напруженості, яка виникає у зв'язку з майновою, расовою, культурною, соціальною нерівністю».

Автор зазначає, що «Соціальний захист населення як система, діюча в ринкових умовах, є комплексом нормативних актів, форм, методів та дій, що мають забезпечити:

- установа передбаченого законом України періодично оновлюваного гарантованого прожиткового мінімуму. На його основі визначається нижня межа заробітної плати, формується система пенсій та допомоги, гарантується обслуговування в житлово-комунальній та соціально-культурній сферах;

- диференційний підхід до різних соціально-демографічних верств населення залежно від ступеня їх економічної самостійності, працездатності та можливості отримання доходів;

- реалізацію прав кожного громадянина на працю і отримання гарантованого мінімуму доходів, достатнього для нормальної життєдіяльності працюючого та його сім'ї;

- державні гарантії по оплаті найманої праці, встановленням її мінімального рівня, незалежно від об'єкта прикладання праці: у власному виробництві, кооперативі, асоціації, акціонерному товаристві або державному підприємстві;

- надання різних форм допомоги безробітним: виплати по безробіттю, організація громадських робіт, перепідготовка та отримання нової спеціальності, з якої є вільні робочі місця, створення умов для започаткування власної справи;

- державні гарантії щодо підтримки необхідного рівня життя малозабезпеченим категоріям населення;

- індексування грошових вкладів населення у випадку зростання цін на товари та послуги;

- грошову компенсацію населенню при здійсненні реформ цін;

- надання різних форм допомоги вимушеним переселенцям, військовослужбовцям;

- розробку та законодавче врегулювання (затвердження) всього комплексу заходів, що представляють у всій повноті систему соціального захисту всього населення (працюючих, непрацюючих у працездатному стані, непрацездатних, пенсіонерів, інвалідів, підростаючого покоління, багатодітних матерів, неповні та малозабезпечені сім'ї)». [56. с.9]

С. И.Бычков вважає що: «До головних принципів, на яких має базуватися будуватися система соціального захисту України, належать:

- загальність в поєднанні з диференційованим підходом до різних демографічних груп населення. Це означає, що соціальні гарантії охоплюють все населення незалежно від форм зайнятості, статі, національності, прибутків.

Система поширюється на весь життєвий цикл людини, захищає права та інтереси дітей, молоді, працездатних громадян, людей похилого віку. Однак форми здійснення соціального захисту мають відрізнятися для окремих верств громадян, у чому і полягає сутність принципу диференційованого підходу.

Для працездатних громадян політика соціального захисту реалізується в забезпеченні основних прав людини у сфері праці – права на працю, відпочинок, нормальні умови праці та отримання прибутку від своєї діяльності.

Головною для соціально уразливих верств населення є гарантована перевага в користуванні державними фондами споживання. Безпосередню матеріальну допомогу мають отримувати лише непрацездатні громадяни;

- інтеграція в єдину систему гарантій соціального захисту на всіх рівнях: державному та регіональному, рівні окремого трудового колективу з чітким визначенням прав, відповідальності і функцій кожного із цих рівнів, а також джерел ресурсного забезпечення. На державному рівні мають установлюватися мінімальні розміри соціальних гарантій, так би мовити нижні межі захисту всіх громадян та окремих соціально уразливих верств населення. Місцеві органи влади забезпечуватимуть виконання загальнодержавних соціальних гарантій і програм із захисту громадян на певній території, розроблення та реалізацію регіональних програм соціального захисту і допомоги виходячи із соціально-демографічних,

національно-культурних та інших особливостей, а також фінансових можливостей;

- значне підвищення ролі особистих доходів у забезпеченні високого рівня життя. Фінанси із державних фондів споживання мають більшою мірою спрямовуватися на підтримку соціально уразливих груп населення;
- використання науково обґрунтованих соціальних нормативів як основи при розробці державних та регіональних програм соціального розвитку.

Згідно з нормативами держава забезпечує гарантований доступ усіх громадян до освіти, охорони здоров'я, житла, який обмежується чітко визначеними розмірами та відповідними сферами. Послуги, які надаються понад нормативний мінімум, працездатні громадяни повинні оплачувати за власний чи колективний рахунок.

Такий підхід дає змогу відродити роль стимулів до праці, активно залучати особисті доходи населення для розв'язання соціальних проблем та розробити механізм, який забезпечує соціально уразливим верствам населення перевагу при використанні державних фондів споживання;

- гнучкість системи соціальних гарантій. Захист та підтримка населення мають будуватися з урахуванням динаміки соціально-економічних процесів в умовах ринку та запобігати можливим причинам соціального напруження, соціально негативним явищам та тенденціям».

Можу погодитись із вищезазначеним автором, оскільки вважаю, що побудова системи соціального захисту саме на таких принципах дозволить сформувати розвинену, деократично-соціальну державу. [8, с.12]

Л. С. Шевченко зазначає що: «Потреба у соціальному захисті зумовлюється природою ринкової економіки. Ринок не в змозі забезпечити своїм суб'єктам гарантований дохід і зайнятість. Цілий комплекс факторів зумовлює суттєві відмінності у рівні доходів, стані здоров'я, обсягу задоволення потреб. Зменшити негативний вплив таких факторів на рівень життя певних прошарків населення і покликаний соціальний захист. Це призначення виконується через дві його функції - лікувальну і запобіжну. Лікувальна функція пов'язана із запровадженням

механізмів боротьби з бідністю, що передбачають адресну допомогу малозабезпеченим верствам населення, надання житлових субсидій, допомоги сім'ям з дітьми тощо. Ці заходи, по суті, лікують певні групи людей, становище яких можна охарактеризувати як хворобу бідності. Запобіжна функція соціального захисту є превентивною, тобто пов'язана з попередженням бідності шляхом надання індивідам можливості під час свого періоду активної економічної діяльності здобути право на забезпечення собі нормального рівня життя у разі втрати роботи та працездатності, хвороби, нещасного випадку.

Оскільки об'єктами та суб'єктами соціальної політики виступають з однієї сторони державні інститути, а з іншої – населення країни, то доцільно розглядати комплексну систему соціального захисту як державний інститут опіки найменш захищеного прошарку населення (рис. 1.1)». [69, с.101-102]

**Рис. 1.1. Система соціального захисту населення
(авторська розробка Л.С. Шевченка)**

Н.С. Григор'єва вказує на те, що: «На сучасному етапі одним із важливих моментів у країнах ЄС є зміна підходів визначення соціального захисту.

Традиційно він розуміється як заходи, що вживаються для захисту громадян від таких соціальних ризиків, як втрата роботи, хвороба, старість, інвалідність або втрата годувальника тощо. Тому часто вираз «соціальний захист» розуміють як синонім терміна «соціальне забезпечення», який зазвичай вживався для означення грошових соціальних виплат населенню.

Тому на Європейському форумі ЄС, що відбувся у Брюсселі у 1998 р., було запропоновано включати у соціальний захист забезпечення життєдіяльності громадян у широкому розумінні, тобто не тільки соціальне забезпечення, а й соціальну інтеграцію, отримання освіти, охорону здоров'я, забезпечення житлом, надання соціальних послуг тощо» [22, с. 46].

У спільній праці Чечель А.О, Тарасенко Д.Л., Сухової К.К, Хлобистова Є.В., вказано, що: «Соціальний захист в Україні реалізується через матеріальне забезпечення економічно активного населення (шляхом соціального страхування); пенсійне забезпечення; соціальну допомогу найбільш вразливим категоріям; матеріальну допомогу сім'ям з дітьми; компенсації, індексації та пільги населенню; соціальне обслуговування тощо. Таким чином, соціальний захист здійснюється за допомогою соціального забезпечення та соціальної допомоги.

На шляху розвитку України до європейського рівня життя необхідно забезпечити достатній рівень соціального захисту населення. Сьогодні Україна вибрала політику спрямовану на прийняття європейських норм в українське законодавство, що дозволить стабілізувати економіку, створити умови нормативно-регуляторної бази та змінити соціальну захищеність громадян, створивши високий рівень якості життя в країні.

Розвиток України в сучасних умовах потребує орієнтуватися на європейські стандарти, будувати соціально - економічну політику держави та дії уряду її реалізації спрямований на покращення рівня життя. Соціальний захист в якому населення надійно захищено, це впевнений крок для досягнення процвітання країни та її суспільства. Питання соціального захисту населення на шляхах розвитку євроінтеграційних процесів є дуже актуальним, від нього залежить

рівень життя та добробуту суспільства, духовне, матеріальне, соціальне благо, які впливають та підбурюють до зайнятості населення».

На сьогоднішній день Україна дійсно прагне досягти розвитку, який є гідним європейського рівня життя, тому думку вищезазначених авторів підтримую, та погоджуюсь з нею. [66, с. 270]

У своїй науковій роботі, Куценко О.Д. зазначає, що: «Розбудова в Україні новітньої моделі держави, виходячи з об'єктивних передумов розвитку громадянського суспільства, підвищення ефективності та дієвості прав та свобод людини, вимагає за необхідне формування чіткої стратегії на організацію та проведення соціальних реформ насамперед у сфері соціального захисту.

Отже, соціальна політика це: діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту членів суспільства, усунення негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності у країні; а також з одного боку це система правових, організаційних, регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру із цілями економічного зростання, а з іншого соціально-економічні заходи держави, підприємств, місцевих органів влади, які спрямовані на захист населення від безробіття, інфляції, знецінення трудових заощаджень».[35, с.62-63]

Дещо іншу думку має Н. Стаховська оскільки вважає, що: «Законодавець до соціального захисту намагається віднести різні державницькі заходи матеріально-побутового, медичного, культурно-освітницького й іншого характеру, через які виявляється турбота держави про підростаюче покоління, про громадян, які перебувають у складних життєвих ситуаціях і потребують допомоги, про громадян, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною і, фактично, про все населення України» [54, с. 56].

У Декларації МОП про соціальну справедливість, зазначається: «У цілях справедливої глобалізації стрижневим елементом економічної та соціальної політики будь-якої країни є повна й продуктивна зайнятість.

З одного боку, це означає сприяння якомога ширшому виведенню працездатного (в т.ч. частково працездатного) населення на відкритий ринок праці. З іншого – саме доходи від повної та продуктивної зайнятості формують страхову й фіскальну базу систем соціального захисту задля зменшення впливу соціальних ризиків і повернення особи на ринок праці.

У цьому контексті держава бере на себе упровадження програм розвитку ринку праці, підвищення рівня життя населення, забезпечення мінімальної заробітної плати, здійснення заходів соціального забезпечення для тих, хто його потребує. Соціальний захист стає не стільки механізмом кризового втручання, скільки стратегією профілактики негативного впливу можливих соціальних ризиків. Він, таким чином, не лише усуває наслідки соціальної нерівності, а й передбачає збалансований перерозподіл суспільних благ, стаючи способом зменшення нерівності та подолання (недопущення) маргіналізації окремих осіб, сімей і соціальних груп у спосіб:

- дотримання принципів самозабезпечення економічно активної частини населення, тобто створення умов для того, щоб працююча особа мала змогу заробляти стільки, скільки дозволяють її здібності та ініціатива; забезпечувати себе та свою сім'ю; сплачувати податки, у т.ч. й на соціальний захист інших;

- забезпечення гарантованого рівня та якості життя тих членів суспільства, які не в змозі досягти його самостійно, завдяки заходам соціальної підтримки найуразливіших верств населення». [23]

Але А. Ю. Огінська вважає, що також дуже важливим принципом є: «Досягнення стратегічних і тактичних пріоритетів соціального захисту населення не можливе без розбудови відповідного механізму їхньої реалізації у розрізі трьох складових: правової, організаційної та фінансової підсистем.

Правова підсистема механізму реалізації соціального захисту населення має передбачати розробку і затвердження комплексу нормативно-правових актів, що формують юридичне підґрунтя для прийняття практичних рішень, а саме: визначають коло осіб, на яких поширюються заходи соціального захисту та принципи його надання; врегульовують сфери відповідальності самих індивідів,

суб'єктів господарювання і держави (в тому числі центральних органів влади, місцевого самоврядування) у царині соціального захисту; закріплюють види та форми матеріальної, фінансової та інших видів допомоги, які надаються в рамках реалізації заходів соціального захисту та ін.

Організаційна підсистема механізму реалізації соціального захисту має передбачати формування системи його організаційного забезпечення, а саме: мережі органів загальної та спеціальної компетенції у сфері соціального захисту населення, розподіл повноважень і відповідальності між органами управління соціальним захистом на різних рівнях адміністративно-територіального устрою та ін.».[40, с.133]

Дійсно, усі три складові мають важливе значення у формуванні соціального захисту, тому якщо виключити хоча б одну зі складових, то основної мети, щодо вдосконалення соціального захисту, досягнуто не буде.

На думку О.Г. Головніної у виданій роботі «Основи Соціальної економіки»: «До найбільш соціально вразливих верств населення відносять: непрацездатне населення (дітей, непрацюючу молодь, людей похилого віку, інвалідів), сім'ї з дітьми, малозабезпечені сім'ї, безробітних. В умовах трансформаційної економіки система соціального захисту громадян повинна забезпечити максимальну нейтралізацію появи багатьох негативних наслідків: поглиблення диференціації в доходах населення, появу безробітних, зростання інфляції, т.п. При цьому проблема соціального захисту не відображує прямих інтересів приватних власників, підприємців.

Ринкова економіка усуває соціальний комфорт у вигляді централізованої держави, що захищає робоче місце і певну (хоча й мізерну) частку засобів існування незалежно від ставлення індивіда до праці та її результатів. Соціальну, правову державу неможливо побудувати без належно сформованих сучасних ринкових відносин, що впливають на рівень розвиненості системи соціального забезпечення і захисту населення.

Держава створює умови гідного для людини існування, вільного розвитку особистості, захисту сім'ї, соціальної справедливості. Для цього є необхідними:

розробка науково-теоретичних засад соціального забезпечення та захисту; створення відповідної правової бази з розрахуванням потреб сьогодення і майбутнього; належна підготовка кадрів для системи соціального забезпечення, захисту, обслуговування; формування сучасної правосвідомості і правової культури стосовно соціально незахищених співвітчизників». [20, с.465]

В свою чергу науковці Т.В. Семигіна та І.І. Мигович зазначають, що: «Методами забезпечення соціального захисту у соціальній політиці держави є:

правове забезпечення соціального захисту населення, прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів;

прямі державні витрати із бюджетів різних рівнів на фінансування соціальної сфери (розвиток освіти, науки, медичне обслуговування, охорона навколишнього середовища тощо) ;

соціальні трансферти у вигляді різного роду соціальних субсидій;

впровадження ефективної прогресивної системи оподаткування індивідуальних грошових доходів населення;

прогнозування стану загальнонаціональних і регіональних ринків праці; створення мережі центрів служб зайнятості й бірж праці;

встановлення соціальних і екологічних нормативів і стандартів; контроль за їх дотриманням;

державні програми з вирішення конкретних соціальних проблем (боротьба з бідністю, освітні, медичні, екологічні та інші) ;

державний вплив на ціни та цінотворення;

обов'язкове соціальне страхування в різних формах;

пенсійне забезпечення;

розвиток державного сектору економіки та виробництво суспільних товарів і послуг;

підготовка та перепідготовка кадрів;

організація оплачуваних громадських робіт;

соціальне партнерство.

Державні соціальні стандарти – встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій.

Крім того, серед методів політики державного соціального захисту слід назвати:

державні соціальні гарантії – встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму;

прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості;

соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами». [49, с.201-204]

Доповнюючи ствердження попередніх авторів Гайдуцький П.І. та Подолеєва О.Е. зазначають що: «Соціальний захист в Україні ґрунтується передусім на диференційованому підході до різних соціально-демографічних прошарків і груп населення у разі вибору мети, форм, методів та джерел фінансування, механізмів соціального захисту залежно від рівня працездатності людини та способів і розміру одержуваних нею доходів. Щодо економічно активних груп населення, держава повинна створювати і створює макроекономічні передумови для їх матеріального самозабезпечення.

Соціальний захист населення України здійснюється за такими принципами:

- визначення соціального захисту пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави;
- законодавче визначення основних соціальних гарантій;

- загальнодоступність і гарантований рівень соціального забезпечення найнагальніших життєвих потреб для всіх громадян;
- визначення рівня наданих гарантій на підставі соціальних нормативів;
- законодавчо встановлений розподіл відповідальності між державою, роботодавцями та працівниками щодо забезпечення гарантій із соціального страхування;
- забезпечення непрацездатному населенню рівня життя, який відповідає встановленому законом прожитковому мінімуму;
- відповідність основних засад соціального захисту рівню соціально-економічного розвитку держави.

Важливим принципом соціального захисту є комплексність гарантій, які суспільство надає кожному своєму членові. Ці гарантії забезпечують збереження його найважливіших соціальних прав, у тому числі охоплюють різні сторони життєдіяльності людини -- умови праці, соціально-побутові умови, рівень життя. Використовуючи гнучкі нормативи, можна розподіляти суспільні фонди споживання на соціально справедливій основі». [17, с.23]

Висновок.

Соціальний захист – являє собою багатоступеневу систему соціальних, правових та економічних відносин, спрямованих на отримання кожним нужденим громадянином соціальних благ та добробуту.

Виконуючи превентивну функцію, соціальний захист населення запобігає настанню несприятливих ризиків для населення у вигляді втрати доходу, пов'язаного з безробіттям, старінням та хворобами.

Україна має за мету інтегруватись до Європейського союзу, тому провідною метою соціального захисту повинно бути прагнення до встановлення справедливого розподілу матеріальних благ між різним прошарком суспільства та його сталим розвитком.

1.2. Соціальна політика як знаряддя формування соціальної держави

Вирішення основних задач, пов'язаних із соціальною політикою є привілеєю держави, оскільки в критеріях соціально-ринкової модифікації уряд повинен бути суспільним амортизатором перевтілень і в один і той же час проводити функціональну соціальну політику на свіжих, адекватним ринковим вимогам принципах.

Соціальна політика країни закликає гарантувати населенню закріплені Конституцією України права на життя, нешкідливі умови праці, гідні умови праці та на своєчасну медичну допомогу. Від того очевидно, що визначальним пріоритетом національної соціальної політики має стати забезпечення прав і свобод осіб і громадян, встановлених розділом II Конституції України.

“Соціальна політика, — пише український соціолог О. О. Яременко, — є центральною ланкою державної політики, в якій знаходять своє відображення досягнення економіки і духовної культури (науки, освіти, охорони здоров'я тощо), до того ж саме в соціальній сфері формуються соціальні ресурси для проведення ефективної економічної і духовно-культурної політики”. [73, с.320]

Дещо іншу думку з приводу визначення соціальної політики мають Ю. М. Уманціва, О. І. Міняйло та В. І. Косика, які стверджують: «Соціальна політика - це діяльність держави, інших політичних та соціальних інститутів, яка направлена на прогресивний розвиток соціальної сфери суспільства, удосконалення умов, способу та якості життя людей, забезпечення певної частини її життєвих потреб, надання громадянам необхідної соціальної підтримки, допомоги та захисту з використанням для цього наявного фінансового та іншого суспільного потенціалу. Соціальна політика держави - одна з головних складових внутрішньої політики держави, її владних структур і політичних сил, що стоять за ними, напрям політичної діяльності, ціллю якого є вирішення соціальних проблем. В

соціальной політиці знаходить практичне втілення функціонування соціальної держави.

Соціальна політика формується й реалізується в процесі діяльності суб'єкта не тільки в особі державних структур, але й органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також виробничих і інших колективів, тобто соціальна держава зацікавлена залучати як суб'єкта соціальної політики всіх зацікавлених структур і осіб. Вона спрямована на досягнення соціальних цілей і результатів, зв'язаних з поліпшенням матеріального і соціального добробуту, підвищення якості життя населення й досягнення суспільно-політичної стабільності, запобігання можливого виникнення вогнищ соціальної напруженості. Соціальна політика реалізується шляхом організації взаємин різних елементів соціальної структури суспільства, що приводить до збереження або зміни соціального стану населення в цілому або складових його класів, прошарків, спільнот». [60, с.70-72]

Натомість Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О. А., Керб Л. П. зазначають, що: «У конкретнішому визначенні соціальна політика являє собою комплекс соціально-економічних заходів держави, місцевих органів влади, підприємств, організацій, спрямованих на захист населення від безробіття, підвищення цін, знецінення трудових заощаджень. Її мета — забезпечити гідний рівень життя, який виражається у певній кількості та якості споживчих благ і послуг, починаючи з «первинних», що задовольняють потреби працівників у продуктах харчування, одязі, засобах пересування, підтримки здоров'я і закінчуючи найскладнішими потребами, пов'язаними із задоволенням духовних, моральних, естетичних запитів. Головним у соціальній політиці є обов'язок держави гарантувати законодавчо, соціально й економічно нормальні для даного історичного періоду умови, які забезпечують самостійне життя, свободу вибору життєвого шляху, сфери діяльності, відповідальність за свої дії, «плату» за рівень особистого добробуту і становища у суспільстві. Соціальна політика повинна будуватись на основі взаємної відповідальності та взаємних обов'язків держави й населення. В умовах нестабільного розвитку економіки вона має бути адекватною

стану розвитку економіки, сприяти стабілізації виробництва та забезпечувати мінімально необхідні стандарти життєвого рівня населення».[14, с.33]

Схожу думку має Ніколаєва І.П., яка стверджує, що: «Під соціальною політикою розуміється система економічних відносин між державою, соціальними групами і індивідуумами з приводу забезпечення в країні гідних умов життя і праці. Найважливіший напрямок соціальної політики розраховане на економічно активне населення, яке отримує трудове винагороду у вигляді заробітної плати. Соціальна політика в даному випадку сприяє створенню нормальних умов для оптимального використання праці на виробництві, запобігання виродження і деградації працівників.

Наступний напрямок соціальної політики - це пряма підтримка доходів населення через систему соціального забезпечення. Держава безпосередньо визначає грошові доходи непрацездатного населення, формує їх і надає громадянам шляхом проведення соціальної політики в результаті перерозподілу доходів суспільства. Таким чином, зменшуються масштаби соціальної нерівності, породжуваного при первинному розподілі доходів, а також формуються фінансові кошти, тобто формується система соціального захисту населення». [37, с.24]

Отже, проаналізувавши дослідження усіх вищезазначених авторів, можна дійти висновку, що соціальна політика-це державна діяльність уряду, спрямована на стабілізацію прибутків населення для задоволення власних потреб, та ліквідації негативних наслідків, пов'язаних з бідністю.

«Мета соціальної політики - як стверджує Колот А. - полягає у створенні умов для формування, розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття, самореалізації творчого соціального потенціалу людини, особистості, її сутнісних сил, а також для задоволення людиною соціальних потреб та інтересів, освоєння соціальних цінностей, підтримання в суспільстві соціальної злагоди, стабільності та соціальної цілісності, самовідтворюваного, самодостатнього рівня соціодинаміки, соціального прогресу.

Соціальна політика за умов трансформації суспільних відносин, формування соціальної держави й громадянського суспільства має на меті

звучити, а в перспективі звести нанівець роль у соціальному житті чинників, що втрачають соціальне значення або гальмують процес суспільної соціодинаміки, і створити умови для посилення ролі чинників, детермінант, що сприяють соціальному поступу, посилюють соціальну безпеку людини. Нині мета соціальної політики полягає в розв'язанні суперечностей суспільного, соціального розвитку, що гальмують процес формування соціально орієнтованої економіки, становлення середнього класу, соціальної мобільності, утвердження дійових механізмів соціального життєзабезпечення людини як основного суб'єкта соціального розвитку.

У цьому зв'язку завдання соціальної політики — забезпечити чітке функціонування системи соціально-політичних інститутів, які є суб'єктами соціальної політики, здійснення координації, узгоджувальної діяльності елементів системи, усвідомленої спрямованості їх зусиль, формування оптимального співвідношення й підтримання необхідних пропорцій між цими елементами, приведення до стрункої системи різноманітних дій усіх її учасників, спрямування різних форм, методів і засобів соціальної політики на досягнення очікуваних результатів, насамперед на досягнення адекватності цілеспрямованої діяльності суб'єктів соціальної політики, пов'язаної з освоєнням і творенням соціального буття, розвитком соціальної сфери, вимогами об'єктивних закономірностей суспільного прогресу, сучасною логікою розвитку цивілізації».[32, с.50]

Руженський М. М. пропонує розглянути детальніше питання соціальної політики:

«Система надання соціальних послуг населенню є доволі ускладненою підсистемою цілісної системи органів державного управління, де центральним органом є Міністерство соціальної політики України, яке повинно забезпечувати формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної захисту громадян країни. Соціальна політика виступає одним із основних факторів регулювання забезпечення соціального рівня добробуту населення країн які розвиваються. Структурні підрозділи МСПУ на місцевому рівні складають регіональне управління. Сутність соціальної політики держави полягає в

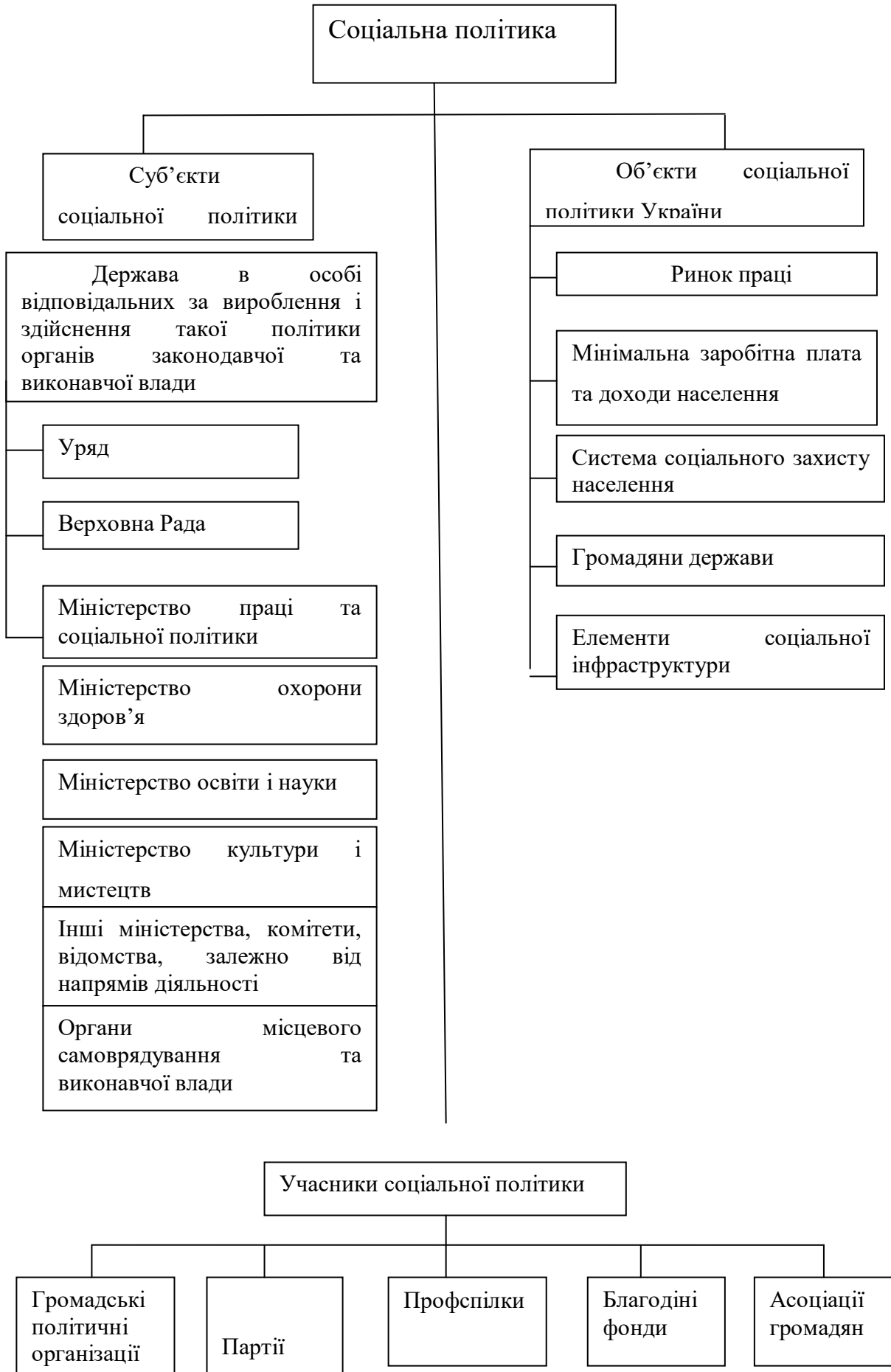
підтримці відносин як між соціальними групами, так і всередині них, забезпеченні умов для підвищення благоустрою, рівня життя членів суспільства, створенні соціальних гарантій у формуванні економічних стимулів для участі в суспільному виробництві.

Основними принципами соціальної політики є раціональність, соціальна справедливість та соціальна безпека. Раціональність проявляється у досягненні оптимального співвідношення мети соціальної політики та засобів її реалізації. Соціальна справедливість — це є визнання однакових можливостей для всіх членів суспільства, а соціальна безпека — можливість передбачуваності певних життєвих ризиків.

При цьому слід зазначити, що соціальна політика держави, яка виступає складовою заходів, що провадяться державою з метою регулювання умов суспільного виробництва в цілому, тісно пов'язана з загальноекономічною ситуацією в країні. Проте, цільове використання коштів вимагає більш злагодженого підходу до застосування технологій фінансового та організаційного менеджменту, оскільки в Україні соціальна політика є більш зосереджена на цільове фінансування соціальних бюджетних статей ніж на адресну допомогу окремим категоріям населення.

Перед Україною постали розширені зобов'язання щодо дотримання міжнародних соціальних стандартів, які вимагають диверсифікації каналів проведення соціальних виплат та делегування частини соціальних функцій центрального уряду домогосподарствам та корпоративному сектору. На даний час всі держави члени Ради Європи ратифікували Європейську соціальну хартію, Україна підписала Європейську соціальну хартію 7 травня 1996 р. і тільки Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137V ратифікувала цей документ.

Модель соціальної політики Української держави являє собою симбіоз лібералізму та соціальної орієнтації. Перший дає можливість за умов відсутності достатніх фінансових коштів у держави надати можливість для самореалізації та самозабезпечення економічних суб'єктів. Друга складова передбачає формування раціональної системи соціального захисту населення». [45, с.68-72]

(авторська розробка Руженського М.М.)

Рис. 1.2. Структура соціальної політики України

Пігуль Н., Люта О. Бойко досліджуючи стан соціальної політики, стверджують, що: «Основними причинами недофінансування соціальної сфери являються не тільки нестача державних фінансів та дефіцити місцевих бюджетів, але й тому що не розробляються нові нетрадиційні для економіки країни – недержавні кошти, такі як створення соціальних фондів та залучення приватного бізнесу. Фінансове забезпечення соціальної сфери розглядається як комплексна підсистема фінансово-кредитного механізму, методу покриття витрат, методу фінансового впливу на соціально-економічні процеси та сукупність грошових фондів. Під фінансовим забезпеченням соціальної сфери розуміють цілісну систему організації фінансових відносин, які включають відповідні форми, методи та інструменти їх реалізації, в процесі мобілізації та розподілу фінансових ресурсів з метою створення умов для ефективного функціонування соціальної сфери в Україні на основі вирішення відповідних завдань, зумовлених соціальними функціями держави».[45, с.28]

Можна також додати висловлювання Буздуган Я., який стверджує, що:

«Позабюджетне фінансування здійснюється за рахунок самофінансування, мобілізація коштів з інших джерел фінансування та кредитування. В Україні найменш поширеною практикою є формування інших джерел для фінансування соціальної сфери, які включають спонсорські кошти, фінансування з державних цільових фондів, а також надходження від громадських та благодійних фондів.

Система соціального захисту пов'язана з особливостями організації соціального господарства, метою якого є підвищення добробуту та життєвого рівня громадян, тобто соціальний захист є проявом соціально орієнтованої економіки. На думку С. Калашникова, соціально орієнтована економіка – це високорозвинена форма ринкової економіки, що дозволяє найбільш повно сполучити принципи вільного ринкового господарства й соціальної справедливості. Автор наголошує, що основні параметри соціального захисту залежать від параметрів розвитку суспільства. Це означає, що соціальний захист

багато в чому визначається рівнем і якістю розвитку соціально-економічних процесів у країні».[13, с.9]

Андрієнко І.С. стверджує, що: «Основними елементами системи соціального захисту є: встановлення допустимих параметрів життя (розміру прожиткового мінімуму, мінімальної пенсії, соціальної допомоги); захист населення від зростання цін і товарного дефіциту для гарантованого забезпечення прожиткового мінімуму громадянам; вирішення проблеми безробіття і забезпечення ефективної зайнятості, перепідготовка кадрів; пенсійне забезпечення (людей похилого віку, інвалідів, сімей, що втратили годувальника); утримання дитячих будинків, інтернатів, будинків для людей похилого віку тощо; соціальні трансферти (допомога з безробіття, одноразові чи щомісячні виплати на дітей, з материнства, з хвороби та інших причин, житлові субсидії тощо); соціальне обслуговування (надання соціальних послуг окремим категоріям громадян і т. ін.); надання необхідної медичної допомоги; соціальне страхування тощо.

Система соціального захисту потребує подальших реформ у таких напрямках:

1. Децентралізація територіальних громад з концентрацією центрів надання соціальних послуг.
2. Створення нових підходів в організації роботи системи надання соціальних послуг, що надаються окремим верствам населення.
3. Встановлення мінімального базового пакета (рівня) соціальних послуг, що повинен забезпечуватися на рівні територіальної громади.
4. Впровадження адресної соціальної допомоги, яка б забезпечувала базові потреби окремих малозахисчених категорій населення.
5. Залучення недержавних організацій з метою посилення конкуренції на ринку надання соціальних послуг».[3, с.14]

Але як зазначає Стойка А.: «Через складну ієрархію інститутів соціального захисту населення дуже важко прослідити за джерелами фінансування соціальних статей витрат як на державному, так і на місцевих (територіальних) рівнях. Згідно

статистичних показників соціальна сфера в Україні є недофінансованою через відсутність належного бюджетного фінансування. В країнах Європи захищеними статтями видатків держбюджетів є видатки соціального характеру. Найбільш питому вагу в європейських бюджетах займають видатки на соціальні потреби. Уряду України необхідно встановити державні мінімальні стандарти, які повинні зафіксувати межу показників якості та обсягу надання соціальних послуг населенню нижче якої вони не повинні опускатися.

Світовій практиці також непритаманні стратегії відміни або скорочення конкретних соціальних програм у випадку їхніх державних недофінансувань, що досить часто реалізуються в Україні. Оскільки соціальний сектор включає в себе політику щодо рівня зайнятості, безробіття, а також охорони здоров'я, освіти і науки, то соціальні програми повинні бути не тільки захищені урядом країни, але й переглядатися та збільшуватися за умов зростання бюджетних доходів».[55]

Дуже цікаве дослідження теми соціального захисту пропонує Якимів А.І. який зазначає, що: «Обширність системи соціального захисту населення залежить від обраної соціальної політики, та, відповідно, від обсягів її фінансово забезпечення. За допомогою системи соціального захисту досягаються певні цілі соціальної політики, зокрема система соціального захисту:

- 1) дозволяє перерозподіляти дохід у суспільстві на користь найбільш вразливих членів соціуму, що зменшує бідність і нерівність у суспільстві;
- 2) стимулює домогосподарства здійснювати заощадження та відповідно продуктивні інвестиції;
- 3) бере на себе завдання управління соціальними ризиками;
- 4) дозволяє підтримувати ефективний і сталий розвиток у країні.

Загалом, у переважній більшості країн світу функціонує розгалужена трирівнева система взаємодоповнюваного соціального захисту.

Перший рівень соціального захисту гарантує держава, другий – підприємства, організації й установи – роботодавці, а останній самостійно обирає застрахований громадянин відповідно до його вподобань і фінансових

можливостей. Для України другий рівень соціального захисту є нехарактерним і на сьогодні він практично відсутній.

Рис. 1.3. Трирівнева система соціального захисту (авторська розробка Якиміва А.І.)

Хоча Україна і проголосила соціальноорієнтовану політику, проте нині вітчизняна система соціального захисту не в змозі гарантувати навіть мінімальних потреб громадян. Система соціального захисту в Україні здійснюється за трьома основними напрямками та включає забезпечення, допомоги і страхування».

Висновок.

Соціальна політика – діяльність, яку проводить держава з метою досягти прогресивного розвитку в соціальній сфері, покращити якість життя людей, надати необхідної соціальної підтримки потребуючи цього особам. Пріоритетний статус соціальної політики визначається тим, що така політика здійснює захист прав людей та здійснює реалізацію цих прав. Обов'язком соціальної політики є надання певних гарантій громадянам, що зумовлюється тим самим соціальним захистом, який людина отримує від держави. Маючи гуманістичний характер, соціальна політика бере на себе захист соціальних інтересів і піклування про добробут громадян.

1.3. Історичний розвиток соціального захисту не захищених верств населення

Історичний розвиток соціального захисту населення протягом тривалого часу проходив еволюцію від примітивних заходів до сучасного, систематизованого порядку надання державної підтримки. Процес формування та становлення соціального захисту умовно ділиться на декілька етапів, залежно від часів, в яких відбувались певні історично-соціальні зміни.

I Етап.

Н.Б. Болотіна Право соціального захисту становлення і розвиток в Україні. Н.Б. Болотіна стверджує, що: «Уявлення про те, яким має бути соціальний захист, змінювалось та удосконалювалось з розвитком людського суспільства. Проблема організації соціального забезпечення – історична, тому не можна зрозуміти сучасних державно-правових моделей соціального забезпечення, не ознайомившись із історією розвитку соціального забезпечення як інституту громадянського суспільства у світі та в Україні.

Невеликий екскурс в історію України дає цікаві свідчення не лише про зародження соціального забезпечення, а й про те, для кого воно призначалося і що вкладалося у зміст цього поняття. У давні часи ініціатива у введенні певних видів соціальної допомоги часто виходила від князів.

Князь Володимир у 996 р. видав Устав, яким доручав духовенству й церковним структурам здійснювати опікування й нагляд за лікарнями, лазнями, притулками для одиноких і встановив для благодійних закладів "десятину". Князь Володимир вжив багато благодійницьких заходів: заснував училища для навчання убогих людей, богадільні, запровадив народні свята, на яких влаштовувалося "годування" убогих, сиріт, вдів, бездомних, роздавалася щедра милостиня. Князь Ярослав Володимирович заснував сирітське училище, де опікував і утримував 300 юнаків». [9, с.308]

II Етап

Солоненко І.М., Жаліло Л.І стверджують, що: «Коли Запорізька Січ стала місцем скупчення тисяч людей, коли після походів запорізьких козаків було багато поранених, частина з яких назавжди залишалася інвалідами, Січ змушена була збудувати власний шпиталь при Трахтемирівському монастирі над Дніпром. Завдяки великим коштам, які надавала Січ, цей монастир став од-ним з найвідоміших в Україні. Трахтемирівський монастир з козаць-ким шпиталем не раз грабували й руйнували, але Січ його швидко відбудовувала. Проте в 1678 р. поляки зруйнували його вщент і назавжди.

За постановою військової ради Запорізької Січі було вирішено створити шпиталь при Межигірському монастирі поблизу Києва. У 1680 р. кошовий Іван Сірко передав у підлеглисть Межигірському монастиреві Самаро-Миколаївський Січовий монастир, розташований на острові між річками Самарою і Самарчиком. При цьому монастирі також був військовий шпиталь, як і при Лебединському поблизу Чигирини і Левківському поблизу Овруча. Монастирі охоче перебирали на себе піклування про запорізьких козаків, оскільки мали від цього матеріальний прибуток у вигляді коштовного оздоблення церков і великих внесків.

Під час визвольної війни Січ розподіляла своїх поранених та інвалідів в інші шпиталі при монастирях і церквах, виділяла на лікування і догляд певні кошти із загальновійськового скарбу. Лікували та доглядали хворих у шпиталях ченці.

Із загибеллю Січі шпиталь запорожців при Межигірському монастирі передбачалося перетворити на інвалідний громадський будинок. Проте останній було влаштовано в Кирилівському монастирі в Києві, а в Межигір'ї було відкрито військовий госпіталь. У 1787 р. у день наміченого відвідання Межигір'я царицею Катериною II шпиталь запорізьких козаків з невідомих причин згорів. Архів монастиря згорів ще раніше -- у 1764 р. Цим і пояснюється, чому фактично нічого не відомо про організацію і роботу цього шпиталю». [52, с.155]

III Етап

На думку І. В. Миговича : «За часів Катерини II згідно з "Приказом общественного призрения" (1775 р.) було створено народні школи, будинки для сиріт, лікарні, аптеки, богадільні, лепрозорії Лепрозорія - лікувальний заклад, колонія для хворих проказою (лепра).

Наприкінці XVIII ст. сформувалася державна структура соціальної допомоги населенню. У багатьох губерніях так само було запроваджено "прикази общественного призрения" з відповідними закладами підтримки та захисту населення, сформовано світське законодавство у сфері суспільної опіки і приватної благодійності. Почала розвиватися громадська благодійність. В Україні у 1812 р. було створено Харківське товариство благодійництва. У 1822-1824 рр. було складено атлас богоугодних закладів і запроваджено норми їх забезпечення ліжками тощо. Ініціаторами створення благодійних фондів були члени імператорської родини.

З бурхливим розвитком промисловості у другій пол. XIX ст. справа соціального захисту переходить поступово до рук держави, яка заходами соціального законодавства втручається у приватні стосунки праці й вимагає соціальної охорони робітників і службовців на випадок хвороби, інвалідності, на

старість тощо. Твориться окреме законодавство обов'язкового соціального страхування працівників.

Перші закони для охорони промислових робітників були застосовані на українських землях під Австрією у 1854р., проте тільки в гірничій промисловості, а її на землях України майже не було. У 1902р. подібну охорону передбачено для залізничників.

Окремі закони передбачали охоронні заходи при працевлаштуванні жінок і дітей. Для всіх цих справ були створенні так звані промислові інспекторати (1883р.). Перші закони для організації посередництва у влаштуванні на працю були ухвалені у 1907р. А у 1867р. була вперше створена «організація для представництва професійних інтересів робітників і службовців» (профспілки). Законом 1887р. введено обов'язкове страхування робітників від нещасних випадків при праці (внески сплачували працедавці). А з 1888р. -- на випадкові хвороби. 1906р. – обов'язкова охорона службовців (пенсійне й інвалідне). Сільське населення та робітники села ніяким страхуванням не користувалися.

Російська Імперія у справі соціального захисту була відсталою країною. Щойно 1912 створено фабричні каси хворих для обов'язкового страхування на випадок недуги. На Україні ці каси були створені тільки на Донбасі і в деяких більших містах.

Під Польщею законом 1924р. поширено австрійське страхування від нещасних випадків і на ті українські землі під Польщею, що до 1914р. належали до Російської Імперії. У 1927р. видано закон про пенсійне і інвалідне страхування службовців (також у разі безробіття). 1933р. було уніфіковано закон про соціальне страхування як робітників, так і службовців».[38, с.96]

У червні 2002 року Міжнародна асоціація соціальних працівників та Міжнародна асоціація Шкіл соціальної роботи ухвалили міжнародне визначення соціальної роботи. Воно сформульовано так: «Професія «соціальний працівник» заохочує соціальні зміни, вирішення проблем у людських стосунках, просуває ідею наснаження та визволення людей з метою поліпшення їхнього життя. Використовуючи теорії людської поведінки та соціальних систем, соціальна

робота виникає там, де має місце взаємодія людей з їхнім оточенням. Фундаментальними в соціальній роботі є принципи соціальної справедливості й дотримання людських прав».

Громадська думка дуже часто пов'язує із соціальною роботою уявлення, які не відповідають дійсності, проте є дуже поширеними. Існує думка, що соціальна робота - це просто сучасний варіант релігійної благодійності, яка своїм корінням сягає середніх віків. Професійна соціальна робота була започаткована, коли деякі благодійні організації почали пошук нових моделей систематичної роботи зі своїми підопічними. Розглянемо декілька зарубіжних моделей політики в соціальній роботі.

У 90-х роках посилюється увага до проблем соціальної роботи в Україні. Офіційне введення цієї професії в нашій державі (як і в колишньому Радянському Союзі в цілому) відбулося весною 1991 року. Ініціатором його виступив тимчасовий науково-дослідний колектив (ТНДК) «Школа-мікрорайон» у Донбасі. Цей колектив було створено для апробування нових підходів до виховної роботи за місцем проживання. У країні все більшої підтримки набуває концепція соціального виховання - педагогічно орієнтованої і доцільної системи подання допомоги особистості дитини в оптимальній реалізації здібностей і можливостей у суспільстві. За умов нашого недавнього минулого система шкільної освіти та виховання була орієнтована на підготовку слухняних виконавців, об'єктів зовнішнього впливу. А конче потрібно виховання вільної, творчої та відповідальної особи, здатної витримати конкуренцію, утвердитися і свідомо, активно діяти в динамічному суспільстві. Відоме на Заході під різними назвами (соціальне, громадянське, гігієнічне, моральне та інше) воно має за мету сприяти власному благополуччю дитини, органічною частиною якого є турбота про благополуччя інших людей. Його дієвим механізмом може стати соціальна робота серед батьків та дітей.

Поступово під нову професію готується законодавча база. У статті 15 Закону України «Про освіту» наприклад, проголошено необхідність створення в

школах України служб соціально-педагогічного патронажу (від французького *patronage*- заступництво, піклування).

Сьогодні в Україні соціальна робота переживає бурхливий розвиток. Це пов'язано з двома протилежними тенденціями, що сформувались і досягли досить великої потужності на терені України за останніх десять - п'ятнадцять років. Одна з них є інстинктивною реакцією соціального організму країни на катастрофічне зuboжіння українського народу під час переходу від тоталітарно-патерналістської моделі соціального захисту населення до ліберально-демократичної. А друга визначається потребами оновлення українського суспільства на засадах загальнолюдських цінностей, що вимагає принципово нових підходів до соціальної політики держави у контексті її загальноєвропейської орієнтації».[28, с.148]

VII Етап

У своїй публікації «Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні» науковці Злупко С.М. та Радецький Й.І. зазначають, що: "Сучасний" етап розпочався з 1990 року з набуття Україною незалежності. Хоча демократизація соціального захисту розпочалась ще у 80-і роки, тобто за часів Радянського Союзу (матерям гарантувалась відпустка по догляду за дитиною до двох років, пізніше – закон про пенсійне забезпечення, яким впроваджувався єдиний порядок нарахування пенсій усім громадянам, запроваджувались соціальні пенсії), цей процес набув розвитку лише після отримання Україною статусу незалежної держави.

На даний час існує значна кількість законів, які визначають соціальні гарантії та нормативи, забезпечують певний рівень доходів окремим категоріям громадян. Оскільки процес розвитку системи соціального захисту є динамічним, останнім часом з'явилась ціла низка реформ та нововведень.

Наприклад, реформа системи пенсійного забезпечення, спрямована на заміну діючої системи на сучасну страхову трирівневу, почала здійснюватися у 2004 році. Метою здійснення реформи є підвищення рівня доходів пенсіонерів, забезпечення зв'язку між розмірами пенсійних виплат та внесків, зміна балансу

економічних і соціальних інтересів у державі, заохочення працівників до тривалого активного періоду та легалізації заробітної плати, стимулювання здійснення заощаджень застрахованими особами, диверсифікація джерел фінансування пенсій (загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, обов'язкові та добровільні заощадження).

Позитивним моментом у реформуванні системи соціального захисту є введення адресної допомоги, страхової медицини, однак у зв'язку з суттєвою розгалуженістю системи не вдається суттєво знизити бідність.

Масове розповсюдження права на пільги призвело до включення у групу пільговиків тих категорій населення, які внаслідок свого матеріального становища використовують пільги як привілеї. Такий стан речей спричиняє негативне ставлення до пільг не тільки серед населення, яке не допущене до пільг».[29, с.173]

Вчений Бойко М.Д. стверджує: «На сьогодні немає можливості визначити, який саме обсяг соціальної допомоги отримав кожен громадянин чи соціальна група. Внаслідок неможливості оцінити сукупний рівень допомоги, окремі громадяни можуть отримувати більшу вигоду за рахунок суміщення різних видів виплат, таким чином виникають певні маніпуляції і, як наслідок, дисбаланс між різними категоріями пільговиків. Це питання є дуже актуальним і механізми його вирішення передбачають перегляд порядку надання пільг тим, хто працює, отримуючи високу заробітну плату.

Вперше в Україні з 1 квітня 2008 року виконано в повному обсязі норми статті 46 Конституції України і встановлено мінімальну пенсійну виплату на рівні не нижче прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, а з 1 жовтня 2009 року мінімальний розмір пенсійних виплат становив 572,4 грн, тобто вище встановленого (498 грн) прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб.

З одного боку, збільшення соціальних допомог, пенсії, мінімальних соціальних гарантій та стандартів можна вважати позитивними змінами у системі соціального захисту населення. На користь цього свідчить і те, що за підсумками 2008 року завдяки цим діям підвищилися доходи населення, що, в свою чергу,

призвело до зменшення в 1,3 рази одержувачів допомоги по малозабезпеченості та в 1,2 рази одержувачів житлових субсидій.

Однак, під впливом фінансової кризи на наповнення Державного бюджету та бюджетів фондів соціального страхування, значно зменшились можливості держави щодо забезпечення прийнятих зобов'язань. Внаслідок зниження обсягів виробництва активізувались процеси на ринку праці.

Зокрема, збільшилась кількість вивільнених працівників та тих, які відправлено в неоплачувані відпустки з ініціативи роботодавців, поширилось переведення працівників на роботу в умовах неповного робочого часу.

Загострилась проблема безробіття, знизився рівень заробітної плати, збільшилась заборгованість з неї. Відбулось зменшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, відрахувань до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування. Тому необхідно продовжити реформування системи соціального захисту населення, здійснюючи акцент на використанні активних заходів соціальної політики». [10, с.87]

Висновок.

Проаналізувавши тему “Історичний розвиток соціального захисту незахищених верств населення», можна стверджувати, що кожен з сімох етапів становлення соціального захисту має свої, притаманні тим часам особливості, характерні риси та методи реалізації соціальної підтримки уразливим верствам населення.

Станом на сьогоднішній день система соціального захисту продовжує своє формування, створюються нові види соціальних допомог, поступово реформується пенсійна система, створюються освітні програми, також реформується медична галузь. Всі ці фактори доводять, що система соціального захисту динамічно розвивається, але ж все таки потребу вдосконалення і доопрацювання, щоб відповідати вимогам гідної Європейської країни.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ПІЛЬГ, СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ТА ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ, ЯКІ УПОВНОВАЖЕНІ НА ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ

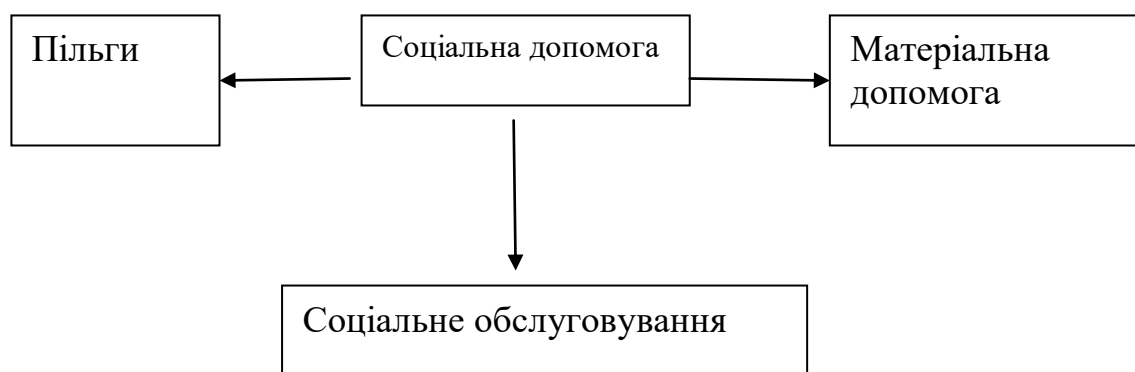
2.1. Особливості соціального захисту окремих категорій населення України

Державою гарантується задоволення природних прав людей шляхом системи соціального захисту, тому у разі, коли людина перебуває у скрутних життєвих обставинах, чинним законодавством передбачено забезпечення її грошовими допомогами, соціальними послугами та пільгами.

На підтримку від держави може розраховувати лише певна категорія населення, до якої відносяться малозабезпечені сі'мі, діти у разі втрати годувальника, особи, які втратили працездатність або особи, які постраждали внаслідок аварій техногенного та людського характеру, також особи, які постраждали через безробіття.

Тому удосконалення надання системи соціальних гарантій є пріоритетним напрямком держави у побудові демократичної, конкурентно-спроможної держави.

О. Тимофєєва стверджує: «З метою здійснення соціального захисту громадян законодавство України визначає державну політику та регулює відносини у сфері надання соціальної допомоги окремим категоріям населення .

(Авторська розробка Тимофєєвої О.)

Формами соціального захисту є загальнообов'язкове соціальне страхування, державне забезпечення, соціальна допомога та соціальна підтримка.

Соціальна допомога полягає у наданні матеріальної допомоги та пільг громадянам незалежно від їх доходів на підставах та в розмірах, визначених законодавством за рахунок Державного та місцевих бюджетів.

Соціальна підтримка - система заходів щодо надання за рахунок місцевих бюджетів допомоги у грошовій або натуральній формі, соціальних послуг і пільг сім'ям і громадянам, які опинились в скрутних життєвих обставинах та самостійно не можуть вийти з цього становища.

Державне забезпечення (пенсійне забезпечення) - надання медичних послуг та соціальної допомоги військовослужбовцям, працівникам органів внутрішніх справ, компенсацій та пільг громадянам, що потерпіли від техногенних та екологічних катастроф, медичне обслуговування за рахунок Державного бюджету.

Загальне обов'язкове соціальне страхування - включає матеріальне забезпечення та надання соціальних послуг громадянам у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, старості за рахунок коштів Національного фонду соціального страхування». [57, с.79]

Доповнюючи думку попереднього автора Є. І. Крихтіна зазначає: «Соціальні гарантії поширюються на декілька напрямів: зайнятість; регулювання мінімуму доходів; ресурсне забезпечення пільг і привілеїв; державний і громадський контроль за дотриманням гарантованих прав.

Природно, що держава гарантує надання мінімальної необхідної допомоги в розмірі не нижче певного рівня фізичного існування людини. На обласному і локальному рівнях соціальні гарантії виражатимуться не стільки у грошових виплатах, скільки в реальних можливостях придбання товарів і послуг, що входять у мінімальний споживчий кошик. Тому адміністрації місцевих органів влади і підприємств повинні вивчити можливість переорієнтації деяких кооперативів, малих підприємств на випуск товарів споживчого кошика, а також створити органи забезпечення продовольством незаможних.

Доцільно припустити, що об'єктами соціальних гарантій з боку підприємств, які працюють на них, і з боку державних та місцевих органів є підприємці, безробітні й особи працездатного і не працездатного віку.

Питання збереження обсягу гарантій на кризовому етапі розвитку економіки постійно натрапляє на дефіцит фінансових засобів і невчасність, несправедливість у розподілі допомоги; знижується і знижуватиметься при русі до ринкового господарства, що ставить будь-яку людину перед необхідністю наявності гарантій самостійно поліпшити свій матеріальний стан. Роль таких гарантій більше відповідатиме соціальним правам.

Таким чином, до статусу соціальних гарантій доцільно ще віднести і гарантію «у розподілі наявних ресурсів для задоволення основних потреб, які забезпечують становлення особистості у суспільстві на основі цивілізованості, рівної доступності, безоплатності». [33, с.187]

«Наведений огляд деяких правових понять – стверджує дослідниця Н. Флорескул - які застосовується в соціальній сфері, показує, що в чинному законодавстві повинна бути проведена уніфікація понятійного апарату, вибрати одні терміни і відмовитися від інших. Так, під «соціальним забезпеченням» слід розуміти грошові кошти, інше майно і соціальні послуги, що надаються певним категоріям громадян за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів у разі настання подій, визнаних законом соціально значущими з метою вирівнювання соціального стану громадян. Далі, якщо говорити про другий термінологічний ряд, то складається враження, що «соціальна пільга», «соціальна гарантія», «компенсація», «соціальна допомога», «соціальна позика», «пенсія» – різновид соціального забезпечення. Причому можна помітити, що частина з них являє грошові виплати (пенсії, допомоги, компенсації, субсидії, позики), а інша частина – соціальне обслуговування (соціальні послуги і натуральна допомога продуктами харчування, притулку, надання психологічної, медичної допомоги громадянам та ін.). Також необхідно провести різницю між видами грошових виплат:

Пенсії – грошові виплати, що надаються щомісяця на безоплатній та безповоротній основі, з метою відшкодування громадянам заробітної плати чи

іншого доходу, втраченого ними у зв'язку з настанням певної події, і є постійним і основним джерелом для існування;

Компенсації – грошові кошти, що надаються на безоплатній та безповоротній основі з метою повного відшкодування оплати, що надаються громадянам матеріальних благ або надання послуг, а також в тих випадках, коли компенсацію неможливо отримати в повному обсязі від правопорушника або з інших джерел.

Допомоги – кошти, які надаються на безоплатній та безповоротній основі з метою відшкодування громадянам зарплати чи іншого втраченого доходу, надання додаткової матеріальної допомоги і є доповненням до іншого постійному і додаткового джерела існування.

Субсидії – кошти, які надаються на безоплатній і поворотній основі з метою оплати наданих громадянам матеріальних благ або послуг, що надаються. Також, необхідно ввести визначення підвидів грошових виплат, які встановлені на місцевому рівні і, як наслідок, повинні фінансуватися з місцевого бюджету і державних позабюджетних фондів держави.

Таким чином, функціонування системи соціального захисту знаходить своє відображення як у вигляді грошової допомоги, так і у формі надання матеріальних благ, безкоштовного харчування, притулку, надання психологічної, медичної, юридичної допомоги громадянам, що є об'єктом соціального захисту. Здійснення політики соціального захисту відбувається не тільки на державному рівні, але й за рахунок місцевого бюджету, спеціально створюваних фондів соціальної підтримки населення, а також недержавних фондів».[61, с.39.

Тобто вищевказаний автор стверджує, що повинно бути чітке розмежування понять «соціальне забезпечення», «соціальний захист» та «соціальні гарантії», оскільки всі вони мають різні значення, мету та методи реалізації.

«Названі організаційно-правові форми соціального забезпечення - стверджує вчений Ярошенко І.С. - доповнюють одна одну і складають систему соціального захисту населення.

Соціальне забезпечення виражається у певних грошових сумах або у формі матеріальних і побутово-культурних благ та послуг, що надаються окремим категоріям громадян.

Перелік видів забезпечення визначений Конституцією України.

Грошові суми виплачуються, як правило, у вигляді пенсій та допомог. Пенсії – це регулярні грошові виплати, які отримують громадяни від держави та спеціальних фондів після досягнення встановленого віку, у разі інвалідності, втрати годувальника, за вислугу років. Їх характерними ознаками є: грошові виплати за віком та у разі непрацездатності, коли особа звільняється від обов'язку працювати або не може працювати за станом здоров'я; виплати зі спеціальних фондів; розмір залежить в основному від одержуваного заробітку.

Допомоги – це такі грошові виплати (крім пенсій) громадянам у випадках, передбачених законом, що надаються з фондів соціального страхування та за рахунок державного бюджету. Види допомоги відрізняються між собою їх безпосередньою метою та низкою юридичних ознак. Допомоги можна класифікувати за періодичністю виплат (одноразові та регулярні), за їх метою (у разі тим-часової непрацездатності, у зв'язку з народженням дитини та ін.). Ще одним видом соціального забезпечення є соціальні послуги та пільги побутового характеру. Соціальні послуги – це комплекс правових, економічних, психологічних, освітніх, медичних, реабілітаційних та інших заходів, спрямованих на окремі соціальні групи чи індивідів, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги з метою поліпшення або відтворення їх життєдіяльності, соціальної адаптації та повернення до повноцінного життя.

Основними формами надання соціальних послуг є матеріальна допомога та соціальне обслуговування. Матеріальна допомога надається особам, що перебувають у складній життєвій ситуації, у вигляді грошової або натуральної допомоги: продуктів харчування, засобів санітарії і особистої гігієни, засобів догляду за дітьми, одягу, взуття та інших предметів першої необхідності, палива, а також технічних і допоміжних засобів реабілітації. Соціальне обслуговування

здійснюється шляхом надання соціальних послуг: за місцем проживання особи (удома);

у стаціонарних інтернатних установах та закладах; у реабілітаційних установах та закладах; в установах та закладах денного перебування; в установах та закладах тимчасового або постійного перебування; у територіальних центрах соціального обслуговування; в інших закладах соціальної підтримки (догляду). За Законом України «Про соціальні послуги» можуть надаватися такі види соціальних послуг:

соціально-побутові послуги — забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації; здійснення соціально-побутового патронажу, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо;

психологічні послуги — надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, із метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

соціально-педагогічні послуги — виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, заінтересованих осіб;

соціально-медичні послуги — консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;

соціально-економічні послуги — задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у

формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

юридичні послуги — надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу й реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, адвокатська допомога, захист прав та інтересів особи тощо);

послуги з працевлаштування — пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

послуги з професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями — комплекс медичних, психологічних, інформаційних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для реалізації права на професійну орієнтацію та підготовку, освіту, зайнятість;

інформаційні послуги — надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги); поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги);

Перелік та порядок надання соціальних послуг за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування регулюються законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Усі види соціального забезпечення мають спільну мету — соціальний захист громадян у передбачених законом випадках».[74, с.226-231]

Роблячи дослідження фінансового забезпечення фінансової сфери дослідник Кірян Т.М. зробив висновок, що: «Важливою організаційно-правовою формою соціального забезпечення в Україні є його асигнування з бюджетів різних рівнів. Ця форма передбачає матеріальне забезпечення громадян державними пенсіями,

допомогами, а також утримання і забезпечення осіб похилого віку і непрацездатних осіб за рахунок коштів Державного і місцевого бюджетів.

З цих же джерел фінансуються соціальні послуги, які надаються державними або уповноваженими державою органами, а також пільги. Характерною ознакою цієї організаційно-правової форми є те, що соціальне забезпечення тут регулюється спеціальним законодавством.

Різноманітні послуги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні безпосередньо передбачені у 58 законах та більше ніж 120 підзаконних нормативно-правових актах.

У деяких випадках в Україні застосовується змішане фінансування видів соціального забезпечення що поєднує обидві організаційно-правовій форми соціального забезпечення: загальнообов'язкове соціальне страхування та асигнування бюджету. Коло осіб, на яких поширюється змішаний спосіб фінансування соціального забезпечення, досить широке – це громадяни, яким з огляду на особливості виконуваної ними роботи, держава запровадила додаткові заходи їхнього соціального забезпечення, але вже за рахунок бюджетних коштів.

Соціальне забезпечення за рахунок асигнувань з бюджетів має метою надання додаткового соціального захисту понад те, що надається, за рахунок соціального страхування.

Воно також покликане забезпечити тих осіб, які не мають права на соціальне забезпечення, за рахунок коштів соціального страхування, оскільки в силу своєї діяльності не підлягають загальнообов'язковому соціальному страхуванню або ж не працювали і не мають відповідного страхового стажу для призначення соціального забезпечення за рахунок коштів соціального страхування.

В умовах ринкових відносин держава не може здійснювати соціальне забезпечення усіх категорій населення, а тому роль цієї організаційно-правової форми обмежена фінансовими можливостями держави.

Проте її існування є прямим наслідком проголошення Конституцією України соціальною державою, для якої соціальне забезпечення осіб, котрі не

одержують виплат за рахунок соціальних страхових фондів, є прямим обов'язком. Так з 2017 року головний принцип соціальної допомоги, яку збільшив уряд уряд – адресність. Всіх, хто не зможе сплачувати за комунальні послуги за новими тарифами, держава гарантовано забезпечить субсидіями.

Загалом на субсидії передбачено 51 млрд грн, що на 20% більше, ніж 2016 року. Однак зростання видатків на субсидії – тимчасове явище. За рахунок зростання заробітних плат, впровадження проектів енергоефективність число родин, які потребуватимуть субсидій в опалювальному сезоні, з 18-19 років почне знижуватись». [30, с.235]

З'ясувавши думку науковця Кірян Т.М. можна зробити висновок, що фінансування соціальної сфери є дуже важливим чинником, без якого неможливо повноцінно здійснювати соціальний захист населення у повному обсязі, тому саме від фінансової спроможності держави залежить те, скільки нужденних громадян зможуть скористатись соціальною підтримкою.

Своє бачення поняття соціальної підтримки висловлюють дослідниці Амелічева Л.П., Швайковська В.М., Уралова Ю.П., які стверджують, що: «Соціальна підтримка (піклування) — це система заходів з матеріального забезпечення за рахунок державного та місцевого бюджетів та інших джерел фінансування громадян, які не набули з різних причин юридичного права на пенсії та інші види допомог, але потребують соціальної допомоги і не можуть самостійно вийти із скрутного становища.

Соціальна підтримка надається у вигляді матеріальної допомоги, соціального обслуговування та різноманітних пільг найменш захищеним категоріям населення в індивідуальному порядку після перевірки наявності у них засобів для існування. Вид, форма і розмір соціальної підтримки залежать від особливостей кожного окремого випадку.

Мета державної політики у сфері соціальної підтримки населення на даний період: пом'якшення негативних наслідків бідності, зниження соціальної нерівності і запобігання соціальному утриманству; підвищення ефективності соціальних допомог і надання інших форм допомоги малозабезпеченим сім'ям на

основі принципу адресності; розширення ринку і підвищення якості соціальних послуг, що надаються, в цілях забезпечення свободи вибору громадян, що користуються безкоштовними або субсидійованими соціальними послугами.

Для реалізації поставленої мети зміни в системі державної соціальної допомоги будуть спрямовані на реалізацію наступних завдань: максимально ефективного соціального забезпечення соціально уразливих сімей, що неспроможні самостійно вирішити соціальні проблеми; підвищення ефективності соціального обслуговування населення, у тому числі за рахунок активного залучення недержавних організацій; чітке розмежування, і, за необхідності, перерозподіл повноважень між різними рівнями влади у сфері соціальної підтримки населення; розвиток конкурсного фінансування в соціальній сфері із залученням альтернативних джерел фінансування різних видів соціальної допомоги.

Надання соціальної підтримки здійснюється на таких засадах: адресність надання; доступність отримання; гуманність при визначенні критеріїв допомоги; цільове використання коштів, передбачених для подання соціальної підтримки; надання соціальної допомоги на підставі встановлених законом соціальних стандартів; безповоротність соціальної підтримки.

Система соціальної підтримки охоплює такі основні види: допомога сім'ям на виховання дітей; допомога непрацездатним громадянам; підтримка по безробіттю по закінченні терміну виплати допомоги по безробіттю; соціальна підтримка та обслуговування громадян похилого віку та інвалідів; надання соціально-побутової і медичної допомоги самотнім непрацездатним громадянам та інвалідам; соціальне обслуговування окремих категорій громадян (самотніх осіб, дітей-сиріт тощо); допомога біженцям.

Суб'єктами соціальної підтримки можуть бути не тільки державні структури і навіть не стільки вони, а перш за все органи місцевого самоврядування, громадські організації та фонди.

Принципом діяльності суб'єктів соціальної підтримки є, по-перше, адресність їх допомоги і можливість її надання незалежно від соціального статусу

об'єкта, по-друге, публічність діяльності як метод створення громадської думки та виховання людини». [2, с.25]

Вчений Бориченко К.В. зазначає, що: «Громадяни України, в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках і за умов, передбачених законом.

Іноземні громадяни та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також особи, що набули статусу біженця, мають право на державну допомогу нарівні з громадянами України на умовах, передбачених законом або міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми та перелік документів, необхідних для призначення допомоги, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до цього призначаються такі види державної допомоги сім'ям з дітьми:

- допомога у зв'язку з вагітністю і пологами;
- одноразова допомога при народженні дитини;
- допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
- допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням;
- допомога на дітей самотніми матерями.

Покриття витрат на виплату державної допомоги сім'ям з дітьми здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України у вигляді субвенції до місцевих бюджетів. Одним із шляхів забезпечення адресної соціальної підтримки найменш захищених сімей і громадян в умовах поступового підвищення частки покриття населенням собівартості житлово-комунальних послуг і енергоносіїв є реалізація Програми житлових субсидій.

Субсидія є безповоротною і її отримання не пов'язане і не тягне за собою зміни форми власності житла. Право на отримання адресної безготівкової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, а також субсидії готівковою на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного

побутового палива поширюється на громадян, які проживають в житлових приміщеннях державного та громадського житлового фонду в тому числі гуртожитках, приватного житлового фонду та фонду житлово-будівельних кооперативів, житлового фонду незалежно від форм власності.

Субсидії призначаються за наявності різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги, скраплений газ, тверде та рідке пічне побутове паливо у межах норм споживання і обсягом визначеного КМУ обов'язкового відсотка платежу.

Держава надає допомогу на поховання всім громадянам. Порядок надання цієї допомоги такий:

- у разі смерті громадянина, що перебував у трудових відносинах з підприємством, установою, організацією, працівника, який втратив роботу у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці, в тому числі з ліквідацією, реорганізацією або перепрофілюванням підприємства, установи, організації, скороченням чисельності або штату працівників, за яким зберігалася середня заробітна плата за попереднім місцем роботи на період працевлаштування, але не більше як на три місяці, особи, яка не перебувала у трудових відносинах, але сплачувала страхові внески, аспіранта, докторанта, клінічного ординатора, студента вузу очної форми навчання, учня професійного навчального закладу виплачується допомога на поховання в розмірі чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У такому ж розмірі надається допомога на поховання особи, що перебувала на утриманні зазначених громадян. Допомога надається за рахунок коштів Фонду державного соціального страхування;

- у разі смерті пенсіонера виплачується допомога на поховання у розмірі двомісячної пенсії померлого, але не менш як чотири неоподатковуваних мінімуми доходів громадян, за рахунок коштів, з яких виплачувалася пенсія;

- у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні, виплачується допомога на поховання у розмірі чотири неоподатковуваних мінімуми доходів громадян. Допомога надається за рахунок коштів Державного фонду сприяння зайнятості населення;

- у разі смерті особи, яка не належить до зазначених категорій, допомога на поховання виплачується за рішенням виконкому місцевої ради у розмірі чотирьох неоподатковуваних мінімуми доходів громадян за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Допомога на поховання виплачується сім'ї померлого або особі, яка здійснила поховання.

Держава також забезпечує соціальний захист ветеранів, громадян, що мають особливі заслуги перед державою і громадян похилого віку. Цей вид захисту надається через систему законодавчо закріплених пільг для цих категорій населення і членів їх сімей». [11, с.107-109]

Решетніченко А.В. зазначає що: «Соціальна підтримка населення, що здійснюється у трьох основних формах (соціальних пільг, соціальної допомоги й субсидій), є надмірно складною й непрозорою. Проблемами чинної системи соціальної підтримки є:

- низький рівень охоплення бідного населення соціальними допомогоюми;
- низька адресність при наданні соціальної підтримки (це стосується насамперед пільг).

Для досягнення цілей підвищення соціальної підтримки незаможних верств населення поставлено такі завдання:

- посилити адресний характер надання соціальної підтримки шляхом:
 - а) об'єднання всіх видів соціальної допомоги в єдину програму соціального захисту, що діятиме переважно на принципах адресності (за винятком допомоги при народженні дитини, інвалідам з дитинства й дітям-інвалідам) та з урахуванням доходів одержувачів допомоги; б) інтеграції програми пільг на оплату житлово-комунальних послуг з програмою житлових субсидій; внесення законодавчих змін до правил надання субсидій;
 - в) запровадження непрямих методів оцінювання доходів громадян, які претендують на одержання соціальної підтримки; г) урахування доходів при наданні всіх видів пільг (крім пільг особам, які мають виняткові заслуги перед Батьківщиною);

— підвищити ефективність управлінських рішень у системі соціальної підтримки населення шляхом: а) створення єдиної бази усіх видів соціальної підтримки, єдиного інформаційного середовища для органів праці й соціального захисту населення, Пенсійного фонду, Державної податкової адміністрації, МВС, органів реєстрації актів громадянського стану; б) створення єдиної мережі соціальних служб на базі Міністерства праці й соціальної політики для комплексного надання населенню соціальних послуг (від допомоги в працевлаштуванні до соціального обслуговування вдома); в) запровадження системи моніторингу і аудиту програм соціальної підтримки на постійній основі; г) удосконалення інституту соціальної інспекції шляхом розширення функцій соціальних інспекторів з переданням їм повноважень щодо моніторингу й оцінювання рівня доходів одержувачів допомоги.

Стратегічним напрямом розвитку системи соціального забезпечення населення України є подальше поглиблення адресної соціальної допомоги, тобто спрямування фінансових ресурсів держави на підтримку лише тих, хто її дійсно потребує, тому нині ця система соціально зорієнтована на допомогу саме найуразливішим верствам населення.

В основу реформ у сфері соціальної підтримки населення буде покладено принцип адресної спрямованості соціальної допомоги на підставі перевірки потреби, суть якої – концентрація державних ресурсів на задоволення потреб тих, хто найбільш цього потребує. Потрібен зважений підхід до поступового перегляду і відміни деяких пільг при введенні адекватних компенсаційних механізмів для малозабезпечених і найуразливіших верств населення». [44, с.32]

Отже, система надання населенню державних допомог, пільг та соціальних послуг характеризується різноманітними методами для визначення підстав, для того, щоб отримати право на соціальний захист від держави.

Найбільша кількість видатків з бюджету здійснюється саме на соціальний захист громадян. Планування бюджету на фінансування соціальних допомог та пільг залежить від фінансової спроможності держави, а не від кількості заявників, які претендують на отримання тієї чи іншої привілеї від держави.

2.2. Органи управління в сфері соціального захисту населення України

Основним обов'язком держави є дбати про добробут своїх громадян, створювати нові робочі місця, захищати від різноманітних негативних наслідків у вигляді безробіття, втрати працездатності, зниження рівня доходів та загального погіршення якості життя.

Уповноваженими на здійснення соціального захисту є органи державного управління, які здійснюють діяльність, пов'язану із забезпеченням громадян їх конституційними правами на соціальний захист. Головним органом державного управління який здійснює соціальний захист населення є Міністерство праці та соціальної політики України.

Досліджуючи тему соціального захисту вчений Севрюков Д.Г. дійшов висновку, що: «Формування нової концепції державного управління у сфері соціального захисту населення, особливо в умовах обмежених ресурсів, вимагає наукового обґрунтування й удосконалення механізмів державного управління перебудови сфери соціального захисту населення відповідно до суспільних потреб, міжнародних норм і стандартів. Механізми державного управління є визначальними детермінантами діяльності системи соціального захисту населення, тобто вони відображають окремі рівні, функції й структури системи і є об'єктом змін, спрямованих на покращання соціального захисту населення в Україні.

Концепція адміністративної реформи в Україні визначила основну мету - формування системи державного управління, що стане ближчою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові.

Реформування державного управління у сфері соціального захисту населення стосується як центральних, так і місцевих органів виконавчої влади.

Проблема полягає в тому, щоб оптимально поєднувати локальні й загальнодержавні інтереси, проводити конкретну соціальну політику на місцях.

У цьому процесі важливим є визначення ролі вищих органів держави у сфері соціального захисту, теоретико-правових засад діяльності органів виконавчої влади в реалізації соціальної політики держави, наданні соціальних послуг населенню.

Традиційно питання управління у сфері соціального захисту населення викладено в тому чи іншому варіанті тільки в особливій частині курсу “Адміністративне право”, але невисвітленою залишається тема вирішальної ролі в правовому регулюванні відносин між державою і людиною, у тому числі й щодо реалізації права на соціальний захист, галузі адміністративного права, норми якого покликані забезпечувати конкретне застосування конституційних приписів щодо прав громадян у їх відносинах з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування». [48, с.110]

«Основні форми участі у формуванні та реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення Верховної Ради України – стверджують Хуторян Н.М., Сімутіна Я.В., Шумило М.М. - полягають у виконанні в межах Конституції законодавчої функції, функцій парламентського контролю, установчої та бюджетної. Проявом участі парламенту у формуванні та здійсненні державної політики у сфері соціального захисту населення є прийняття відповідних законів України, в яких визначаються основні її засади.

До того ж Верховна Рада України, встановлюючи у формі законів повноваження, форми та методи діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, визначає у такий спосіб їх роль в управлінській діяльності у сфері соціального захисту населення. Здійснюючи контрольну функцію безпосередньо, а також через спеціальні органи і посадових осіб за дотриманням Конституції та реалізацією законів України, Верховна Рада все частіше в питаннях соціального захисту населення застосовує таку форму парламентського контролю, як парламентські слухання.

Бюджетна функція Верховної Ради України передбачає щорічне прийняття Державного бюджету, здійснення контролю за його виконанням, внесення до нього змін. Останнім часом має місце стійка тенденція до щорічного зростання

соціальної складової Державного бюджету України. Важливою у формуванні соціальної політики парламентом України є роль комітетів Верховної Ради та народних депутатів України, зокрема Комітету з питань соціальної політики та праці й комітету у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів.

Аналіз діяльності останніх показує, що комітети Верховної Ради України потребують конституційного закріплення їх контрольних функцій».[64, с. 198]

Натомість дослідник Новіков В.М. стверджує, що: «Державна політика у сфері соціального захисту населення реалізується в Україні також через систему центральних і місцевих органів виконавчої влади. У зв'язку з цим особливо важливими є повноваження Кабінету Міністрів України як органу загальної компетенції, який відповідно до Конституції має забезпечувати здійснення соціальної політики, виконання Конституції і законів України в усіх сферах суспільного життя, у тому числі й у сфері соціального захисту населення.

Серед основних функцій та повноважень у сфері соціального захисту населення, які покладено на Кабінет Міністрів України, є такі: забезпечення здійснення внутрішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України, вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод громадянина, забезпечення проведення політики у сферах праці та зайнятості, соціального захисту, розроблення і здійснення загальнодержавних програм соціального розвитку.

Важливою є участь у реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення Конституційного Суду України, до компетенції якого належить: вирішення питань відповідності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України Конституції України; офіційне тлумачення Конституції і законів України. Крім того, Конституційний Суд України формулює висновки про відповідність Конституції України міжнародних договорів України або договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Дуже вагомою є участь у реалізації державної політики у сфері соціального захисту населення спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої

влади - Міністерства соціальної політики України. Це обумовлено тим, що основне навантаження за здійснення державної політики у відповідних сферах суспільного життя несуть, переважно, органи спеціальної компетенції, до яких крім зазначеного Міністерства належать Пенсійний фонд України та фонди соціального страхування (соціального страхування від нещасного випадку на виробництві, загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, соціального страхування з тимчасової втрати працездатності)». [38, с.350]

Підтримую думку Новікова В.М., оскільки теж вважаю, що Міністерство праці та соціальної політики є центральною ланкою у системі надання соціального захисту, якому підпорядковуються усі органи та управління, задіяні у підтримці потребуючих верств населення.

Семигіна Т.В. зазначає, що: «Органи виконавчої влади в регіонах (місцеві державні адміністрації) разом з органами місцевого самоврядування складають регіональну систему управління соціальним захистом населення. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування як суб'єкти управління соціальним захистом населення забезпечують на регіональному та місцевому рівнях реалізацію державної політики та виконання регіональних програм соціального захисту населення.

При цьому визначені різними законами України (“Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації”) функції районних державних адміністрацій та функції міських, районних в місті рад є практично однаковими, оскільки виконання їх забезпечують управління праці та соціального захисту населення, які підпорядковані, крім названих органів, і головному управлінню праці та соціального захисту населення облдержадміністрації.

Головними умовами створення оптимальної системи на регіональному рівні мають стати: адресність та наближення органів соціального захисту населення до одержувачів пільг та допомог, що дасть можливість поглиблення адресної допомоги завдяки визначенню права на призначення допомоги виходячи

з конкретних обставин, що склались в окремій сім'ї, та її фактичного майнового стану. Це створення центрів соціального захисту в селах та мікрорайонах міст, робота уповноважених сільських та селищних рад.

Для управління системою соціального захисту населення обов'язковим є наявність персоніфікованого обліку одержувачів допомог та належне програмне забезпечення (автоматизоване опрацювання документів) щодо надання пільг та допомог громадянам.

Прийом громадян з усіх питань, що стосуються соціального захисту, має здійснюватися працівниками відповідних органів в одній приймальні, призначення допомог повинно проводитися за однією заявою, що дасть можливість виключити факт зловживань з боку окремих громадян.

Важливим чинником удосконалення системи управління соціальним захистом має стати і розширення поінформованості населення щодо соціальних реформ. Ці та інші завдання в повному обсязі за умов ефективної діяльності можуть виконувати головне управління праці та соціального захисту населення облдержадміністрації та відповідні управління райдержадміністрацій (у подальшому з набуттям чинності змін до Конституції України - районних рад), міські ради та їх структурні підрозділи:

Відділ соціальних гарантій і компенсацій малозабезпеченим громадянам, відділ по наданню населенню субсидій, відділ з питань соціального захисту громадян, постраждалих від наслідків аварії на ЧАЕС, відділ персоніфікованого обліку пільгових категорій громадян, відділ контролю призначення та виплати пенсій, територіальний центр по обслуговуванню пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян.

Водночас потребує змін структура органів цих управлінь, які вирішують питання зайнятості та соціально-трудова відносин, а саме - відділів праці. Реорганізація системи соціального захисту населення потребує створення відповідної нормативно-правової бази з розмежуванням компетенції держави, регіонів та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в питаннях соціального захисту населення».[49, с.108-111]

«Держава дбає про соціальний захист своїх громадян, - стверджує науковець Гладун З.С.- забороняє використання примусової праці, створює робочі місця, забезпечує підготовку кадрів відповідно до суспільних потреб, нормальні умови праці, вільний вибір місця праці, професії чи трудової діяльності тощо, а також матеріально підтримує своїх громадян, гарантує захист від незаконного звільнення, право на своєчасне одержання винагороди. Державне управління в сфері соціального захисту включає діяльність пов'язану із правами громадян на достатній життєвий рівень, соціальний захист в разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них причин, виходу на пенсію та в інших випадках передбачених чинним законодавством. Спеціальним органом, який уповноважений від імені держави впроваджувати в життя соціальну політику є Міністерство праці та соціальної політики України.

Кошти, що виділяються на забезпечення гарантій і виплату допомоги, отримуються різними шляхами як за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ, організацій, так і з бюджету та інших джерел.

Міністерство соціальної політики має право представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладення міжнародних договорів України; одержувати в установленому законодавством порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також від підприємств, установ та організацій інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Міністерство завдань; залучати спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками) для розгляду питань, що належать до його компетенції; проводити в установленому порядку конференції, семінари, наради з питань, що належать до його компетенції; утворювати за погодженням з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади координаційні комісії, експертні та робочі групи, залучати на договірній основі фахівців до роботи в цих комісіях (групах), а також для надання консультацій; здійснювати видавничу діяльність з метою висвітлення

питань державної політики у сфері зайнятості, соціального захисту населення, соціального страхування, оплати, нормування та стимулювання праці, охорони і умов праці, пенсійного забезпечення, соціального обслуговування населення, соціально-трудова відносин тощо».[18, с.482]

«Не менш важливу роль у системі соціального захисту – стверджують вчені Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук - мають виконавчі комітети (сільської, селищної, міської ради), які мають такі повноваження в галузі соціального обслуговування населення: здійснюють управління належними раді або переданими їй закладами освіти, охорони здоров'я і соціального забезпечення, культури, фізичної культури і спорту, організують їх матеріально-фінансове забезпечення; призначають на посаду і звільняють з посади їх керівників або встановлюють інший порядок їх призначення та звільнення відповідно до законодавства; створюють за рахунок коштів ради або на часткових засадах нові заклади соціально-культурного призначення для досягнення рівня соціального обслуговування не нижче від встановлених нормативів; надають громадянам встановлені пільги щодо утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах (групах) з подовженим днем; організують роботу щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх; організують медичну допомогу населенню, надають встановлені пільги і допомогу, пов'язані з охороною материнства і дитинства, поліпшенням умов життя багатодітних сімей; сприяють у необхідних випадках громадянам у призначенні їм пенсій; призначають у межах виділених коштів допомогу особам, які не мають права на одержання пенсій, а також доплату до пенсії і допомоги; видають одноразову допомогу громадянам, що постраждали від стихійного лиха; вживають заходів до поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, сімей, які втратили годувальника, громадян похилого віку, що потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, тощо.

Діяльність органів управління у сфері соціального захисту населення тісно пов'язана з широким колом суб'єктів суспільства. Допомогу органам соціального

забезпечення надають професійні спілки. Представники профспілкових органів входять до складу медико-соціальних експертних комісій. Комісії з пенсійних питань на підприємствах або в установах разом з адміністрацією підприємства або установи готують необхідні для призначення державних пенсій документи, вивчають причини інвалідності і травматизму та розробляють заходи щодо їх усунення. В містах і районах створюються ради пенсіонерів, які надають допомогу органам соціального забезпечення, обстежують побутові і житлові умови пенсіонерів та інших громадян, яким потрібен соціальний захист. Для працевлаштування інвалідів (глухих, сліпих), підвищення їх культурного і загальноосвітнього рівня створені спілки глухих і сліпих».[7, с.136]

Дійсно, маю погодитись з тим, що роль місцевих органів виконавчої є значимою у наданні соціальної підтримки нужденним на місцях, оскільки рівень життя населення у обласних центрах, маленьких містах, селищах міського типу незрівнянно низький, порівняно зі столицею, тому місцева влада повинна забезпечити повне та всебічне надання соціального захисту незахищеним верствам населення.

Написавши статтю «Трансформація економіки і розвиток соціальної сфери» Пакулін С.Л. зазначає, що: «Усі сторони й елементи діяльності органів місцевого самоврядування в соціальній сфері в сукупності створюють не просто набір різних напрямів і окремих результатів, а якусь інтегровану цілісність – певну якість життя.

Підвищення цієї якості й виступає головною метою діяльності соціальних і політичних інститутів усіх рівнів влади, що беруть участь у реалізації соціальної політики й особливо соціальних інститутів місцевого самоврядування.

Розробку соціальних програм, націлених на вирішення тієї або іншої соціальної проблеми в підвищенні якості життя місцевого співтовариства, здійснюють органи місцевого самоврядування. Соціальні програми затверджуються місцевими органами представницької влади й фінансуються за рахунок місцевих бюджетів. Реформування бюджетного планування дозволить забезпечувати прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів і

фактичними результатами їх використання. Зросла значущість надання адресного соціального захисту громадянам, що користуються пільгами й соціальними гарантіями.

Так, принципово новою формою такого соціального захисту є програма підтримки малозабезпечених сімей на муніципальному рівні.

Найважливішими відмінними рисами програми є комплексний характер соціального захисту, диференціація обсягів захисту залежно від індивідуальних потреб сім'ї, стимулювання трудової діяльності членів сім'ї, взаємодія з одержувачами соціального захисту та їх підтримка в первинний період після працевлаштування непрацюючих членів сім'ї.

Порівняльний аналіз результатів, досягнутих учасниками програми, показав, що вона за сукупністю показників результативніша й економічно ефективніша саме за витратами на виплату грошової допомоги. Досягнуті результати обходяться бюджету значно дешевше. Проте при розробці програм соціального захисту в порівнянні з національними й регіональними програмами слабкою стороною муніципальних програм є недостатність власних фінансових коштів.

Сильною стороною таких програм є менша масштабність об'єкта управління й можливість «точкової» дії на проблему за допомогою грамотних і своєчасних управлінських рішень. Для реалізації цієї переваги муніципальна установа й повинна оптимізувати структуру органів соціального захисту, що діє, в якісно новий організаційний механізм з організації соціального захисту на принципах адресності, доступності, добровільності, гуманності, пріоритетності, надання послуг особам, що знаходяться у важкій життєвій ситуації.

Діяльність органів місцевого самоврядування в соціальній сфері, що безпосереднім чином пов'язана й визначає спосіб і рівень життя людей, їх добробут, споживання, забезпечується фінансуванням таких засобів захисту; формуванням нових підрозділів соціального захисту; впровадженням сучасних управлінських технологій; системою стандартизації соціальних послуг і контролю за їх якістю; удосконаленням кадрового та інформаційно-аналітичного

забезпечення. Такі заходи сприяють підвищенню ефективності роботи органів соціального захисту, розвитку об'єктів охорони здоров'я, культури, дитячих дошкільних установ, дитячих таборів відпочинку, санаторіїв, об'єктів фізкультури та спорту, об'єктів невиробничих видів побутового обслуговування населення, регулювання грошових доходів населення, сприяння зайнятості населення, поліпшення охорони праці на муніципальному рівні».[40, с.96]

Натомість цікаве дослідження визначає Євсєєва О.О., яка стверджує, що: «Соціальна політика на місцевому рівні здійснюється у взаємодії з органами державної влади, і, насамперед, з органами влади регіонів України, реалізуються як власні повноваження місцевого самоврядування, так і передані на муніципальний рівень державні повноваження з соціального захисту громадян. На муніципальному рівні створюються міцні основи для підвищення рівня життя населення, підтримка малозабезпечених верств населення, скорочення безробіття, відкриття нових робочих місць, зниження суспільної напруженості й антисоціальних проявів і багато що інше.

Аналіз розподілу функцій між державними структурами і муніципальними утвореннями в реалізації соціальної політики дозволив нам виявити особливості наділу органів місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями, розкрити функції органів місцевого самоврядування в реалізації соціальної політики.

Загальна спрямованість муніципальної реформи в соціальній сфері була відходом від традиційної для України моноцентричної моделі організації влади, яка характеризувалася організаційною єдністю, вертикально інтегрованими структурами, пріоритетом державних функцій над початками самоврядування.

Сформована дворівнева модель місцевого самоврядування розглядалася як така, що функціонує самостійно від інших і від державної влади з чітким розмежуванням повноважень і предметів ведення. Дворівнева модель дозволяє вибудовувати оптимальну схему соціально-економічної взаємодії органів місцевого самоврядування і з населенням, і з органами державної влади.

При порівнянні ряду умов у тій або іншій муніципальній установі з вимогами Європейської хартії про місцеве самоврядування виявляються і низький ступінь демократизації українського суспільства, і незначний вплив демократії на процеси суспільного розвитку країни в цілому і муніципальних установ особливо, і нерозвиненість окремих державних повноважень, якими можуть наділитися місцеві органи влади (управління муніципальною власністю; формування й виконання місцевого бюджету; вибір населенням організаційних форм самоврядування і реальне втілення народовладдя на своїй території; реалізація органами місцевого самоврядування права на судовий захист від неправомірних щодо них дій і компенсацію понесених витрат за переданими державними повноваженнями і так далі).

Щоб управляти соціально-економічним розвитком місцевої території, органи місцевого самоврядування повинні мати відповідні повноваження, а щоб ефективно управляти, необхідно бути компетентними й нести відповідальність за виконання делегованих повноважень. Дворівнева модель місцевого самоврядування ефективніша, оскільки між муніципалітетами різних рівнів встановлюється чітке розділення повноважень. Ці рівні сформовані відповідно до різного масштабу муніципальних послуг, що надаються населенню як на рівні муніципального району, так і на рівні сільського або міського поселень.

Їх компетенція, зокрема в питаннях соціальної політики, розділена відповідно до різного масштабу послуг, що надаються населенню на конкретній території. Таким чином, метою реформи місцевого самоврядування і було наближення органів місцевої влади до людей для того, щоб у найкоротші терміни і з найменшими втратами вирішувати проблеми, що зачіпають інтереси кожного жителя.

Внесені зміни в бюджетне законодавство України дозволили активізувати роботу щодо застосування бюджетного планування на муніципальному рівні, що стало необхідною передумовою для реструктуризації бюджетного сектора, впровадження методів бюджетного планування, орієнтованих на результати, підвищення ефективності витрат місцевих бюджетів. Правом складати і

затверджувати місцеві бюджети скористалися багато муніципальних установ у регіонах України.

Збільшення надходжень прибуткових джерел у бюджетах муніципальних установ дозволило органам місцевого самоврядування здійснювати основні витрати місцевих бюджетів на виконання державних повноважень із соціального захисту населення в таких важливих видах діяльності, як освіта, охорона здоров'я, культура, спорт, ЖКГ».[27, с.500]

Висновок.

В Україні діє цілісна система органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють функції державного управління у сфері соціального захисту населення. Уповноваженим органом виконавчої влади на здійснення державної політики у сфері соціального захисту є Міністерство соціальної політики України, до повноважень якого входить забезпечення реалізації державного захисту у сфері зайнятості та трудових відносин, соціального захисту та соціального забезпечення, пенсійного забезпечення та волонтерської діяльності.

Обласні, міські, районні, районні у містах управління соціального захисту населення, управління пенсійного фонду, фонди соціального страхування, центри зайнятості населення підпорядковуються Міністерству соціальної політики України.

2.3 Здійснення соціального захисту на прикладі Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради.

Управління праці та соціального захисту населення відноситься до органів місцевого самоврядування Рубіжанської міської ради Луганської області.

Управління у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, постановами та положеннями України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Мінпраці, розпорядженнями голови обласної цивільно-військової адміністрації, рішеннями районної ради, а також цим положенням про управління.

Основним завданням управління є забезпечення реалізації державної соціальної політики у сфері соціального захисту населення, що включає:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудових відносин, оплати і належних умов праці, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та тих, які підлягають звільненню із Збройних Сил України та інших військових формувань; організацію ефективного співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з профспілками та їх об'єднаннями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями;

2) забезпечення реалізації державної політики з питань соціального захисту населення, підтримки сім'ї, попередження насильства в сім'ї; забезпечення рівності прав чоловіків та жінок, оздоровлення та відпочинку дітей, протидії торгівлі людьми, виконання програм і здійснення заходів у цій сфері;

3) призначення та виплату соціальної допомоги, компенсацій та інших соціальних виплат, встановлених законодавством України, надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива;

4) реалізацію державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розроблення та виконання відповідних місцевих програм;

5) здійснення нагляду за додержанням вимог законодавства під час призначення (перерахунку) та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи;

б) розроблення та організацію виконання комплексних програм та заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок, протидії торгівлі людьми.

Управління для здійснення повноважень та виконання завдань, що визначені, має право:

- одержувати в установленому порядку від інших структурних підрозділів адміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, та їх посадових осіб, а також фізичних осіб

інформацію, документи та інші матеріали, необхідні для виконання покладених завдань;

- проводити перевірку достовірності поданих документів шляхом надання запитів;

- здійснювати контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності встановленого порядку оформлення документів (у тому числі їх достовірності) для призначення допомог, пільг, субсидій;

- залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів міської ради та його виконавчого комітету, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), представників громадських об'єднань (за згодою);

- вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи міській раді та його виконавчому комітету у сфері соціального захисту населення;

- користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

- скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та конференції з питань, що належать до їх компетенції.

Станом на 2019 рік управлінням праці та соціального захисту населення було призначено: Допомогу у зв'язку із вагітністю та пологами-191; Допомогу при народженні -394; Допомога при усиновленні дитини-1; Допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування-77; Допомогу на дітей одиницями матерям – 2033; Допомогу на дітей, які хворі на органі захворювання – 4; Державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям -1578; Допомогу на дітей з інвалідністю до 18 років-72; Надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю – 62; Допомоги особам з інвалідністю з дитинства – 80; Допомогу дитині померлого годувальника- 32; Допомоги особа з інвалідністю загального захворювання – 94; Тимчасову державну допомогу дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів-32; Соціальну допомогу на дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам-8; Допомогу на догляд (щомісячну грошову допомогу особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу. Комісії потребує постійного стороннього догляду, на догляд за нею)-115; Компенсацію як фізичній особі, яка надає соціальні послуги-460; Одноразову винагороду жінці, якій присвоєно почесне звання «Мати-героїня»-1; Житлові субсидії-8052; Компенсаційні виплати на поховання осіб з інвалідністю війни та учасників бойових дій-16; Одноразову матеріальну допомогу непрацюючій, малозабезпеченій особі з інвалідністю-38; Щомісячну адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг-1394; Тимчасову державну соціальну допомогу непрацюючій особі, яка досягла пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату-36; Допомогу на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях-182, Пільги на оплату житлово-комунальних послуг-4002.

За 2019 рік видано 830 одиниць протезно-ортопедичних виробів, видано 24 посвідчення «Ветеран праці», 27 посвідчень «Ветеран війни».

За 2019 рік видано путівок на оздоровлення дітей на загальну суму-638400.00 грн, путівок на оздоровлення осіб з інвалідністю з дитинства та осіб з інвалідністю загального захворювання на загальну суму-240 928.00 грн.

На безкоштовне харчування дітей у 2019 році витрачено 37319.53 гривні.

РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

3.1. Основні проблеми соціальної політики України

Перехід економіки від адміністративно-командної до ринкової супроводжується розшаруванням населення за матеріальним, класовим та соціальним становищем, тому пріоритетним питанням для держави є з'ясування першочергових проблем, вироблення стратегії щодо їх подолання та налагодження системи соціального захисту.

Цікавий приклад дослідження проблем соціального захисту пропонує Попова І.М. яка стверджує, що: «Соціальна політика активно впливає на економічне зростання через: збільшення сукупного попиту; підвищення продуктивності людського капіталу; зміцнення соціальної стабільності та поліпшення підприємницького та інвестиційного клімату; забезпечення легітимності інших заходів, спрямованих на активізацію зростання.

Діяльність держави у соціальній сфері майже виключно в формі соціального захисту, про що йшлося вище, її відрив від інших складових соціально-економічної політики, і навпаки, здійснення економічної політики без урахування потреб соціального розвитку, як це відбувалося в Україні, закономірно призводять до руйнування як економіки, так і соціальної сфери.

Підприємства, позбавлені доступу не тільки до довгострокових, але й до короткострокових фінансових ресурсів, які стали внаслідок обмежувальної грошово-фінансової політики гострим дефіцитом, закономірно змушені були згортати виробничу діяльність, відкрито або приховано вивільнювати працівників, гальмувати ріст заробітної плати, позбавлятися об'єктів соціальної сфери. Здійснення соціального захисту за рахунок підприємств, на тлі жорсткої монетарної політики, завдало удару не тільки по виробничій, але й по соціальній сфері.

Отже, криза платоспроможного попиту, вузькість внутрішнього ринку обґрунтовують можливість використання активної соціальної політики як провідного фактору економічного зростання. Поетапне погашення

заборгованостей з грошових виплат, індексація доходів малозабезпечених верств населення не тільки підвищать довіру до уряду, оздоровлять соціальний клімат у суспільстві, але за додержання певних умов можуть частково зняти перешкоди на шляху зростання з боку попиту.

Перехід до реальної соціальної політики вимагатиме пом'якшення грошових обмежень, розвитку внутрішнього ринку, підтримки національного бізнесу та капіталу з метою збільшення зайнятості та підвищення доходів населення. Ці зрушення неодмінно пов'язані зі зміною експортної моделі зростання, диверсифікацією та вдосконаленням структури експорту, збільшенням імпорту інвестиційної продукції. Збереження сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури створює умови для фінансування соціальних витрат протягом перехідного періоду за рахунок продовження експорту продукції базових галузей, проте з обов'язковим перерозподілом отриманих коштів винятково на розбудову внутрішнього ринку та національних виробництв.

Видається очевидним, що узгоджений розвиток соціальної та виробничої сфер, використання соціальної політики як чинника зростання неможливі без протидії ревальвації гривні та відмови від обмежувальної грошово-кредитної політики. Додаткове ж відволікання певної частини доходів населення на примусове нагромадження в рамках як поширення страхової системи, так і безпосереднього введення платності послуг освіти та охорони здоров'я, перетворення системи пільг на адресну грошову допомогу тощо, вестиме в рамках існуючої обмежувальної моделі до падіння платоспроможного споживчого попиту на внутрішньому ринку.

При цьому запровадження страхових фінансових схем зовсім не обов'язково сприятиме зростанню інвестиційного попиту. Адже перетворення заощаджень на реальні інвестиції вимагає досконалого фондового ринку та сприятливого інвестиційного клімату. За теперішніх умов примусове збирання коштів до приватних страхових фондів означатиме додаткове вилучення платіжних ресурсів із реального сектора економіки до фінансово-спекулятивної сфери».[42, с.137]

Натомість вчений Л. Чорній зазначає, що: «Базовим державним соціальним стандартом в Україні визначено прожитковий мінімум, який є основою для встановлення усіх розмірів основних державних соціальних гарантій (мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії, державної соціальної допомоги).

Постійно проводиться робота щодо його удосконалення. Але продовжує існувати проблема із адекватністю встановленого рівня прожиткового мінімуму, відповідністю його мінімальним умовам, потрібним для виживання людини. До сьогодні цей базовий показник для всієї системи соціального забезпечення розраховується на основі норм споживчого кошика (переліку продуктів харчування, товарів та послуг), який було затверджено ще у 2000 році. Цей кошик планується переглянути та розширити перелік товарів, а також підвищити соціальні стандарти рівня життя в Україні, але все це поки ще у перспективі.

Аналіз законодавства у сфері соціального захисту та соціального забезпечення, проведений Центром громадської експертизи визначив, що різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні безпосередньо передбачені у 58 законах та більше ніж 120 підзаконних нормативно-правових актах. У різні періоди незалежності України законодавці використовували для розвитку національної системи соціального захисту та соціального забезпечення неоднакові підходи та моделі, через що законодавчі акти, прийняті в різний час, характеризуються значною суперечливістю та відмінністю домінуючих форм і видів соціального захисту.

Кожний уряд постійно намагався забезпечити соціальні гарантії населенню України, але їх виконувати було все важче, бо навантаження на витратну частину бюджету зростало ще більшими темпами. Якщо розглянути статистичні данні за десять років, то в Україні підвищення мінімальної зарплати відбулося майже у 3,5 рази, але, разом з тим, останні три роки мінімальна зарплата дорівнює розміру прожиткового мінімуму, а мінімальна пенсія нижче прожиткового мінімуму, що досить є небезпечним ризиковим фактором для українського суспільства».[67, с.79]

В свою чергу дослідник Пікулик О.І. стверджує, що: «Більшість населення в сучасних умовах на фоні низького рівня доходів, високих темпів інфляції, різкого підвищення цін на товари та тарифів на житлово-комунальні послуги не може реалізувати свої соціально-економічні інтереси, зберегти чи підвищити соціальний статус, отримати кваліфіковану медичну допомогу та якісну освіту. Усе це блокує широку соціальну мобільність, звужує перспективи економічного зростання, суспільного відтворення та стійкого соціального розвитку суспільства.

Реалізація соціальної політики є однією з основних функцій держави. Ситуація, що склалася, вимагає застосування негайних заходів з оптимізації соціального захисту населення України в руслі соціальної політики, яка передбачає впровадження інноваційних соціальних технологій, застосування нових методів організації соціальної роботи, використання альтернативних джерел надання та фінансування соціальних послуг, формування комплексної системи соціального захисту тощо. Соціальна політика є знаряддям реалізації системи соціального захисту населення. Наявність досконалої, дієвої та ефективної системи соціального захисту є показником рівня розвитку держави, її відповідності вимогам часу, а також рівня добробуту населення країни.

Останніми роками значно загострилася проблема соціального захисту населення Україну через погіршення багатьох макроекономічних показників. Зокрема, різко підвищився темп інфляції. Якщо у 2014 р. індекс споживчих цін становив 125%, то вже у 2015 р. він зріс до 143%. Якщо розглядати цей індекс за різними категоріями товарів і послуг, то найбільше зросла вартість комунальних послуг. Так, вартість природного газу для населення підвищилася з 1299 грн до 7188 грн за тисячу кубометрів (тобто на 450%, або у 5,5 рази), електроенергії – з 0,3 грн до 0,45 грн за один кВт (на 50%, або у 1,5рази), тепла – з 312 грн до 537 грн за Гкал. (на 72%, або в 1,7 рази)».[41]

Погоджуюсь з думкою Л. Чорній та О. Пікулик, оскільки вважаю, що уряд хоч і кожні пів року підвищує розмір прожиткового мінімуму, але разом з ним також підвищуються ціни на продукти харчування, медикаменти, одяг, і тому рівень бідності не знижується, а залишається на такому ж рівні.

«Система соціального забезпечення в Україні – стверджує Салига С.Я. - є неефективною, зокрема внаслідок декларативності багатьох встановлених законодавством пільг, безсистемності їх встановлення, а також у багатьох випадках відсутності їх повного бюджетного фінансування. Також необхідно відзначити відсутність поділу між правовими нормами, які встановлюють соціальні гарантії, і нормами, які затверджують привілеї. Результатом є фактична неможливість здійснення ефективного державного регулювання у цій сфері.

За статистикою ООН, за межею бідності в Україні перебувають 78% людей. Уповноважена з прав людини Ніна Карпачова визначила, що українці збідніли тільки у 2011 році на 10%. Тобто в такій частині українців споживчий кошик менший за визнану у світі межу бідності – 17 доларів на день. Розв'язання цього питання для нашої держави є сьогодні першочерговим. Адже саме через бідність унеможлиблюється реалізація більшості прав людини. Економіка, яка ґрунтується на низькій вартості робочої сили, не може забезпечити високих стандартів споживання, якісного відтворення людського капіталу, тому не має перспектив розвитку.

Більшість економістів вважають, що головна умова розв'язання соціальних проблем — це зростання економіки, і з цим важко не погодитися, але ми вважаємо що на відповідному етапі економічних реформ, введення Податкового кодексу, змін у пенсійному забезпеченні треба урегулювати дисбаланс у навантаженні на зарплату та доходи, змінити розподіл соціальних внесків між робітниками та працедавцями, як це встановлено у більшості країн світу, переглянути та перевірити на відповідність категорії пільговиків». [47, с.133]

Т. Токарський зазначає, що: «Соціальна політика є важливою складовою внутрішньої політики держави, вплив якої у соціальній та економічній політиці нерозривний, оскільки реалізація соціальних заходів залежить від стабільності функціонування економічної системи. Політика економічного зростання істотно посилює державу, відтак зміцнення держави сутнісно впливає на розвиток соціальної сфери.

Вітчизняні та зарубіжні фахівці у галузі економічної безпеки зауважують, що сучасний етап соціальної політики характеризується кризою, воєнними діями Росії у Східній Україні, що суттєво гальмує розвиток суспільства, зумовлює національну нестабільність, що погіршують соціальні наслідки. Проблема національної безпеки може бути гарантовано забезпеченою лише за умови культивування як соціального, так і економічного змісту. Як ніколи Україна потребує злагоджених дій світових держав, узгодження плану співробітництва між ними щодо соціальної безпеки, реформування соціальних відносин, пошуку нових та механізмів, здатних регулювати соціальні процеси. Особливого значення в цих умовах набуває соціальна політика України.

Вирішення проблем, пов'язаних із соціальною сферою, є прерогативою держави як у стабільній, так і в перехідній економіці. Функціонування соціальної сфери як підсистеми національної економіки, пов'язаної із забезпеченням життєдіяльності суспільства, тісно пов'язане з концепціями держави добробуту і соціальної політики. Соціально-економічні фактори (ідеологія, традиції, рівень економічного розвитку тощо) суттєво впливають на спосіб побудови держави і сутність її соціальної політики».[58]

Підтримую думку вищевказаного автора, скільки теж вважаю, через військові дії на Сході України, страждає економіка, оскільки гроші, які уряд виділяє на оборону нашої держави, могли б піти на розвиток соціальної системи.

Халецька А.А. зазначає, що: «Перехід до ринкової економіки висуває на перше місце проблему формування «середнього класу». Саме середній клас є головною рушійною силою розвитку ринкової економіки та важливим чинником соціальної стабільності. Тому на сьогодні завданням законодавчої та виконавчої влади є більш глибоке врахування інтересів та потреб бідних верств населення, сприяння тим сферам економічної діяльності, які спроможні забезпечити їх переміщення до середнього класу.

В Україні поки що не створено умов для формування середнього класу. Його частка в українському суспільстві оцінюється, за різними даними, від 10% до 15%. Причому ці оцінки здебільшого включають лише майновий параметр.

Оскільки підґрунтям соціального захисту населення та його методологічною основою є соціальне страхування, необхідно зосередити зусилля стосовно забезпечення підготовки та перепідготовки висококваліфікованих кадрів з розділу соціального страхування по широкому спектру соціально-економічних, соціально-медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових, реабілітаційних та інших видів соціальних послуг населенню.

Забезпечення реалізації заходів соціального захисту населення здійснюється сукупністю установ соціального захисту. Нажаль на сьогодні, за недостатності ресурсів, немає належної соціально-економічної результативності від їх діяльності.

Не менш важливою складовою в удосконаленні системи соціального захисту населення є проблема підвищення рівня соціальних інститутів, і перш за все за допомогою інформаційної політики, спрямованої на роз'яснювання мети діяльності та заходів, які приймаються. Населенню в складних умовах трансформаційних змін необхідно відчувати турботу держави та її органів управління за стан життя, бути впевненим, що труднощі минуться. Спостерігається значна дистанція між задумами і їх практичним втіленням.

Таким чином, зазначені проблеми механізму реалізації соціального захисту потребують вирішення у найближчій перспективі. На нашу думку, необхідно переглянути соціальну політику держави в частині посилення контрольних функцій держави за процесом формування та розподілу витрат від національного до локального рівнів економіки, що зумовлює вкрай необхідну розробку методології та концептуальних основ системи соціального захисту в Україні».[63, с.72]

«На сьогодні наявні певні здобутки у сфері соціальної політики, - зазначає дослідник В.В. Дерєга, - але проголошені в законодавчих актах орієнтири потребують серйозної роботи для їх реалізації. Існують серйозні невирішені проблеми у соціальній сфері, такі як низький рівень зайнятості і масовий характер безробіття; бідність; незадовільний рівень пенсій, посилення диференціації суспільства тощо.

Найгострішою є проблема подолання бідності. Сьогодні подолання бідності - це той момент, який розглядається світовим співтовариством як ключовий у політиці будь-якої держави. Україна ж належить до країн з високим рівнем бідності, особливістю якої є значне скорочення доходу більшості населення, яке при цьому працює і зберігає відносно високий соціальний статус. На відміну від країн Західної Європи, наявність роботи в Україні ще не є гарантією мінімального достатку.

На шляху вирішення проблем у сфері соціальної політики дуже важливим є збільшити значення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у розв'язанні проблем соціальної політики. Це зумовлено тим, що надання соціальних послуг має здійснюватися на максимально наближеному до населення територіальному рівні, на якому повинні бути належні організаційні, матеріальні та фінансові засоби, що забезпечують їх обсяг і якість відповідно до загальнодержавних стандартів. Саме на регіональному та місцевому рівнях повинна вирішуватись більшість соціальних проблем.

Надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні повинно бути максимально децентралізоване. Централізований підхід до визначення потреби в соціальних послугах і формування мережі соціальних служб, закладів та установ зумовлює орієнтацію якості та обсягу таких послуг переважно на фінансові можливості бюджету, а не на потреби населення і не передбачає залучення отримувачів послуг та їх представників до планування і контролю за якістю наданих послуг.

Це веде до високої вартості утримання в стаціонарних закладах для інвалідів, людей похилого віку, що пояснюється значними витратами на забезпечення матеріально-технічної бази та численного медичного адміністративно-господарського штату. Отже, для держави значно дешевше налагодити систему домашнього обслуговування за допомогою кваліфікованих соціальних, медичних працівників та функціонування мережі відповідних служб - відділень соціальної допомоги або територіальних центрів».[24]

Натомість Бідак В.Я. вказує на те, що: «Сьогодні комплекс проблем соціального захисту населення України розглядається крізь призму стану суспільства, стану ринкових відносин, коли нові реалії громадського та економічного життя замінюють старі та віджилі. Особливістю цього періоду є відставання розвитку нормативної бази та стандартів правового регулювання повсякденних потреб суспільства. Це відставання найбільш вразливе у порівнянні з соціальними стандартами (нормативами) Європейських країн. Саме тому правова система не завжди демонструє готовність до швидшого запровадження та ефективного регулювання нових процесів, у тому числі в галузі соціального захисту населення.

В умовах відсутності адекватного правового регулювання практики реформ вони, навіть у найкращому випадку, здійснюються повільно, формально та безсистемно. Звідси виникають і відповідні соціальні, економічні та соціально-психологічні наслідки реформування, комплекс питань, що пов'язані із забезпеченням правового та соціального захисту населення в умовах здійснюваних перетворень.

Тому не дивно, що завдання ефективного розвитку галузей економіки та соціальної сфери не завжди узгоджуються з проблемами соціальної гармонії, адаптації населення, зокрема його вразливих прошарків, до швидких змін у житті, забезпечення гарантій непрацездатній частині населення (пенсіонери, інваліди, багатодітні сім'ї тощо).

У контексті основних проблем соціального захисту населення на різних інституціональних рівнях недостатньо уваги приділяється практичній реалізації теоретичних розробок "компенсаційних" захисних механізмів для суспільства, які допомагали б його громадянам адаптуватися до специфічних умов формування нових інститутів та інституціонального середовища». [6, с.237]

Маю схожу думку із автором Бідак В.Я. оскільки теж вважаю, що недосконалість нормативно-правової бази може вплинути негативним образом на здійснення соціального захисту нужденним верствам населення.

«Важливою проблемою у контексті соціального захисту населення – стверджують вчені Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. - є розвиток гуманітарної сфери, зокрема освіти, науки, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, відпочинку і туризму.

Забезпечення соціальної злагоди в країні безпосередньо пов'язане з вирішенням державою найгостріших проблем суспільства — зайнятості населення й підвищення рівня його життя. Зайнятість населення має бути гарантом у забезпеченні кожним працівником свого добробуту відповідного до трудового вкладу знань і здібностей.

Серйозною соціально-економічною проблемою, від вирішення якої залежить стан соціального захисту населення, є зростання рівня безробіття, що загрожує несприятливими соціальними наслідками. Аналіз свідчить, що сьогодні збільшується чисельність населення, яке протягом тривалого часу не мало роботи. Подовження термінів безробіття є дуже небезпечним соціально-економічним процесом, який свідчить про тенденцію його переходу в застійну форму. Звісно, це негативно впливає на потенційний професійно-кваліфікаційний рівень безробітних, тому що допустимий термін пошуку роботи, коли ще не почалася втрата кваліфікації, навичок та звичок працювати, становить 3 місяці.

Прикро, що вагомий внесок у формування безробіття в Україні здійснює прихована форма, тобто небажання та неможливість значної частини реально безробітних осіб працездатного віку реєструватися в службах зайнятості». [5, с.73]

Натомість науковці І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф. Новикова, В.В. Роговий зазначають, що: «Важливою проблемою соціального захисту населення на всіх рівнях державного управління є недосконалість існуючої системи соціального страхування, що зумовлена, насамперед, відсутністю законодавчо встановленої прямої залежності між страховими внесками та виплатами з них, функціонуванням переважно державної системи соціального страхування. Згідно з Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" має бути здійснений перерозподіл відповідальності за

соціальне забезпечення громадян між державою, роботодавцями та працівниками. В цьому напрямі першочерговим завданням у сфері соціального страхування є прийняття нових законів України з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, створення сучасної нормативно-правової бази, яка б визначала їх правові, економічні та організаційні засади, та відповідної системи управління соціальним страхуванням.

Важливою проблемою регіональної соціальної політики є розробка і запровадження єдиних мінімальних соціальних стандартів соціального захисту населення незалежно від економічних можливостей регіонів. З посиленням відповідальності регіонів за стан соціального розвитку необхідним стає удосконалення фінансового забезпечення здійснення регіональних соціальних заходів (стимулювання інвестиційної діяльності, формування регіонального соціального бюджету, підтримка підприємництва тощо).

Однією з першочергових проблем соціального захисту є реформування системи соціального обслуговування та надання допомоги малозабезпеченим верствам населення. Воно має спрямовуватися на розроблення нових механізмів реалізації чинних законодавчих актів з питань соціальної політики, послідовне здійснення заходів щодо розвитку та зміцнення системи соціального захисту, вдосконалення механізму фінансування надання державної соціальної допомоги, що забезпечить гарантований рівень соціального захисту малозабезпечених прошарків населення».[19, с.130]

«Наріжними камінням соціальних ініціатив Президента України, - стверджує Симоненко В. - які дають підстави вважати їх дійсно реформаторськими, є цілі, досягнення яких дозволить оновити та оптимізувати систему соціального захисту України відповідно до сучасних викликів.

1. Відновлення довіри суспільства до державної політики, спрямованої на поліпшення життя громадян, розбудова та дотримання основоположних принципів соціальної справедливості.

2. Комплексна зміна підходів до оплати праці, податків і соціального страхування. Ідеться про запровадження механізмів розподілу результатів

економічної діяльності, які стримують подальшу соціальну та економічну поляризацію суспільства.

3. Модернізація системи соціального забезпечення – перехід до створення можливостей замість долання наслідків.

4. Сприяння ефективній зайнятості та створення нових робочих місць: працездатні особи мають повною мірою забезпечувати свої потреби та своєї сім'ї, не звертаючись по допомогу до держави.

Проте оскільки з моменту проголошення соціальних ініціатив минуло не так багато часу, в Україні поки що не сформовано системну програму реформ із подолання численних проблем, накопичених протягом попередніх років.

З-поміж них такі:

- високий рівень бідності населення, у т.ч. працюючого, яке не може самостійно підвищити рівень власних доходів;
- нерівне становище передусім сімей з дітьми: бідність у сім'ях із двома дітьми складає 39,6% від їх загальної кількості, із трьома – 53,8%, із чотирма та більше – 72,3%³³;
- зростання вразливості багатодітних сімей, сімей із дітьми-інвалідами та інших і проживання значної частки населення в умовах, що не задовольняють елементарних потреб через неадекватне визначення мінімального споживчого кошика та структури прожиткового мінімуму;
- трансформація джерел забезпечення громадян у напрямку збільшення частки соціальних трансфертів;
- недостатня обґрунтованість, соціальна несправедливість і фінансова незабезпеченість надання пільг, що спричиняє збільшення за їх рахунок доходів заможних верств населення і зростання економічної нерівності;
- недосконалість системи соціальної допомоги та необхідність запровадження консолідованої системи надання адресної допомоги й соціальних послуг;
- ненадійність статистичних показників щодо чисельності, майнового стану, доходів і рівня споживання груп населення з низькими доходами, що не дає змоги

надати реальну оцінку рівня бідності та здійснювати прогностичні розрахунки необхідних бюджетних асигнувань на соціальні потреби, насамперед на рівні регіонів;

- недосконала інформаційна база;
- слабка інформаційна підтримка реформування системи соціальної допомоги – населення не володіє необхідною інформацією про завдання та державні гарантії соціального захисту малозабезпеченим громадянам.

Система соціального захисту в Україні потребує нових підходів до розроблення та застосування стандартів, і це є одним зі стратегічних напрямів реформування соціальної сфери. Роль держави полягає, по-перше, у запровадженні стандартів, які б забезпечили реалізацію стратегії поліпшення якості життя громадян.

По-друге, пріоритетом у сфері оптимізації системи соціального захисту має стати не збільшення обсягів і підвищення рівня різноманітних виплат, а подолання депривацій завдяки створенню (відновленню) інфраструктури соціальних послуг для всіх категорій населення, доступної незалежно від рівня доходів, місця проживання, віку, кількості дітей, сімейного статусу, етнічної або релігійної належності тощо». [50]

В свою чергу Рязанова Н. зазначає, що: «Держава має більш розвивати соціальне страхування, перейти від бюджетного до страхового принципу фінансування значної частини видатків на соціальну сферу. Йдеться про створення нових механізмів управління коштами соціального страхування на основі паритетності представників від застрахованих осіб, роботодавців та держави, забезпечення діяльності системи на засадах гласності, прозорості та доступності для всіх верств населення. Необхідно запровадити нову систему пенсійного забезпечення, а також вирішити весь комплекс законодавчих, фінансових та організаційних проблем щодо запровадження загальнообов'язкового медичного страхування.

Логіка нової стратегії передбачає принципову корекцію політики доходів – перенесення основних акцентів соціальної політики насамперед на працюючу

частину населення. Нинішнє заниження вартості робочої сили, як і недостатній рівень соціальних витрат, відчутно гальмує розвиток внутрішнього ринку, динаміку економічних процесів. Практично повністю втрачено стимулюючу функцію заробітної плати, її вплив на розвиток виробництва, науково-технічний прогрес.

Економіка, що базується на низькій вартості робочої сили, не забезпечує високих стандартів споживання, процесів нагромадження, якісного відтворення робочої сили. З таких умов стримується й розвиток житлово-комунальної та соціальної сфер, зокрема формування страхових фондів, ресурсів пенсійного забезпечення та освіти.

Тому, стратегічним завданням держави є поетапне підвищення частки оплати праці у структурі ВВП, випереджальне зростання реальної заробітної плати порівняно з іншими складовими доходів населення за допомогою таких інструментів, як забезпечення державного регульованого мінімального (заснованого на прожитковому мінімумі) рівня заробітної плати, застосування тарифного регулювання оплати праці, упорядкування системи оплати праці в бюджетних галузях на основі Єдиної тарифної сітки та інше.

Нагальним завданням формування і реалізації політики заробітної плати є підвищення рівня самоорганізації і консолідації роботодавців, посилення дієздатності системи соціального партнерства, розширення діалогу влади і бізнесу. В цьому контексті вирішуватиметься питання реформування структури органів соціального партнерства, зокрема на галузевому та регіональному рівнях, створення єдиного реєстру роботодавців.

Дуже важливе не тільки соціально-економічне, але й політичне значення має забезпечення реального рівня такої соціальної гарантії, як мінімальна заробітна плата. Попри всі ускладнення, які виникають у багатьох підприємств та держави в цілому при підвищенні розмірів мінімальної заробітної плати, встановлення заниженого реального рівня мінімальної заробітної плати може бути дуже небезпечні наслідки, у тому числі і в міжнародному плані.

При формуванні механізму регулювання реального рівня доходів населення важливо передбачити також регламентацію припустимих пропорцій між доходами різних соціальних груп. Це необхідно для того, щоб рівень доходів громадян з фіксованими доходами (працівників бюджетної сфери, а також пенсіонерів, інвалідів, багатодітних сімей та інших категорій громадян, доходи яких забезпечуються за рахунок бюджету) надто не відставав від рівня доходів працівників виробничої сфери.

Вкрай необхідне реформування солідарної системи пенсійного забезпечення, спочатку запровадити добровільну систему пенсійного страхування, а створивши інформаційно-технічну базу, запровадити обов'язкову накопичувальну систему пенсійного страхування. Мінімальний розмір пенсій має відповідати прожитковому мінімуму та необхідно скасувати обмеження їхніх максимальних розмірів».[46, с.63]

«Неефективною на сьогодні є система адресної соціальної допомоги, - стверджує колишній Віце-прем'єр-міністр України з гуманітарних питань Д. Табачник - для чого необхідно забезпечити:

- диференціацію максимального рівня допомоги для різних категорій населення, зниження максимального рівня допомоги для працездатних верств населення та підвищення максимального рівня допомоги для соціально вразливих верств населення, передусім бідних сімей з дітьми за умови одночасного стимулювання зайнятості батьків;
- посилення адресності соціальних виплат, що потребує вдосконалення методики визначення права сім'ї на адресну допомогу, законодавчого врегулювання критеріїв оцінки рівня життя претендентів на адресну допомогу, створення єдиної бази даних отримувачів усіх видів соціальної допомоги, поліпшення поінформованості населення стосовно права на отримання адресної допомоги, перевірки реального рівня життя претендентів на соціальну допомогу;
- активізацію виявлення нужденних, передусім серед неблагополучних сімей з дітьми, уніфікацію видів соціальної допомоги, зведення їх до однієї адресної виплати з пріоритетним призначенням адресної допомоги окремим

категорій; відповідно до цього необхідно реформувати систему субсидій на житлово-комунальні послуги і паливо, переорієнтувати її на єдину адресну виплату;

· запровадження моніторингу оцінки ефективності дії інституту адресної допомоги, забезпечення оптимального співвідношення між державними витратами на соціальні цілі та змінами ситуації з бідністю, систематичне коригування системи пріоритетів надання адресної допомоги відповідно до змін ситуації з бідністю».[59]

Висновок.

Задоволення соціальних потреб не захищених верств населення відбувається в неповній мірі, про що свідчить бідність населення, особливо серед непрацездатних громадян; низький рівень життя серед осіб працездатного віку; високий рівень безробіття, натомість прогресивний розвиток так званого «тіньового» заробітку, коли працедавець офіційно не оформлює трудові відносини з працівниками, сплачуючи заробітну плату у «конверті», що і є однією з причин недофінансування соціальної сфери, оскільки єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за таких робтників не сплачується.

Навіть наявність того факту, що на соціальну сферу виділяється найбільша кількість видатків з державного бюджету, не може в повній мірі врегулювати ситуацію з недофінансуванням соціальної сфери.

3.2 Шляхи удосконалення вітчизняної системи соціального захисту незахищених верств населення в Україні

На сьогоднішній день Україна досі перебуває на стадії розвитку системи соціального захисту, тому що рівень життя населення так і залишається на низькій сходинці, сприяють цьому високий рівень безробіття, не регулювання цін на першочергові групи товарів, недостатнє фінансування бюджетної сфери, яку в свою чергу спричиняє недофінансування соціальної системи.

Тому для удосконалення системи соціального захисту урядові потрібно виробити чітку стратегію з подолання негативних наслідків, та запобіганню нових проблем у соціальній сфері, розробити нормативно-правову базу надання соціальних допомог, послуг та пільг, визначити категорії населення, які дійсно потребують державної підтримки.

На думку вченого Кулачок Л.В.: «Застосування та дотримання міжнародних норм у вітчизняному законодавстві призводять до удосконалення та належної організації діяльності системи соціального захисту в цілому для всіх громадян. Застосування міжнародних норм не забороняє розвивати та шукати власний шлях розвитку системи соціального захисту, а саме соціального захисту малозабезпечених громадян, оскільки досить велика кількість даних громадян підпадають під різні фактори соціальних ризиків.

Під час постійного реформування та оновлення правової системи в цілому відбувається досить важливий процес та тенденції правового розвитку суспільства, до яких належать гуманізація, демократизація, інтеграція, соціалізація тощо.

Впровадження системи соціальних допомог для малозахищених громадян, звісно є відповідальним та важливим фактором, проте на сьогодні важливим виступає питання вдосконалення системи соціального захисту в цілому та розвиток її через запровадження більш дієвих механізмів та важелів з боку держави. Тобто можливість на існування гарантованого соціального захисту з боку держави, як гаранта прав через запровадження нових та дотримання вже існуючих правових механізмів.

При розгляді даного питання я можу впевнено стверджувати про наявні шляхи щодо вдосконалення системи соціального захисту незахищених громадян в Україні. У матеріалах роботи, які ми розглядали раніше вже зазначалося, що Україна має широкі показники по соціальних виплатах та допомогах в світі. Тому відповідно ми маємо зазначити, що впровадження більш жорсткого механізму контролю при вже існуючій системі соціального забезпечення населення надасть можливість розвитку та реорганізації в плані створення системи реальних виплат

для реально потребує громадян. А саме тих громадян які потрапили під дію соціальних ризиків та мають вкрай складний матеріальний стан через можливе різке зменшення доходів чи інші вкрай негативні наслідки».[34, с.69]

В свою чергу Шестакова Е. зазначає, що: «Положення Конституції України та законодавчих актів спрямовані на захист прав людини і громадянина. Закріплені конкретні орієнтири державної політики у сфері соціального захисту, що пов'язуються з досягненням гідного життєвого рівня громадян в державі. Національна система соціального захисту спрямована на вирішення соціальних проблем.

Однак для ефективного функціонування цієї системи повинні бути економічні умови, адже як реальне втілення задекларованих положень, так і їх подальша оптимізація залежить від фінансування, що можливе тільки при достатньому рівні економічного розвитку. Проте поки ця економічна задача не вирішена, актуальним стає пошук нових моделей соціального захисту – ефективних і водночас таких, що не потребують значних матеріальних витрат.

Принциповий момент соціальної політики – це те, що система соціального захисту має складатися із двох частин – активної та пасивної. Пасивна соціально-захисна діяльність здійснюється стосовно соціального захисту громадян, нездатних або частково нездатних до трудової діяльності, шляхом виплати пенсій, соціальних допомог тощо; фінансування гарантованої безоплатної медичної допомоги; забезпечення права соціально незахищених осіб на соціальне житло; забезпечення безоплатної освіти в державних і комунальних закладах освіти. Активна складова полягає в створенні умов для того, щоб людина перш за все сама мала можливість заробити собі на життя. Через таку активну складову реалізуються принципи самозабезпечення та самозахисту громадян. Як свідчить досвід розвинених соціальних держав світу, а також постсоціалістичних держав, які відносно успішно долають етап своєї суспільної трансформації, поєднання пасивних та активних заходів – це обов'язкова умова ефективності соціального захисту.

Наприклад, у Чехії розмір соціальної допомоги, яка надається малозабезпеченим громадянам, залежить не тільки від майнового стану заявника, але й від ступеня його активності, спрямованої на вихід з кризової ситуації. У Польщі в багатьох місцевих центрах із надання соціальної допомоги обов'язковою умовою її надання є виконання одержувачем певної соціальної роботи».

На мою думку, дуже правильний підхід до надання соціальної підтримки мають країни Польща та Чехія, який дозволяє зберігати кошти у бюджеті, надаючи допомогу тільки тим особам, які на неї заслуговують, а не розстрачуючи кошти на всіх «бажаючих». [70, с.20]

Натомість Дідьє Ф. стверджує, що: «У травні 1996 р. Україною було підписано Європейську соціальну хартію, що зобов'язує нашу державу дотримуватися певних міжнародних стандартів щодо соціального захисту громадян. Це перший крок на шляху приєднання до світової спільноти, оскільки за час представництва колишнього СРСР і незалежної України в Міжнародній Організації Праці не було ратифіковано жодної конвенції цієї організації щодо соціального забезпечення й охорони здоров'я.

Важливою умовою досягнення в суспільстві соціальної стабільності є реформування системи соціального захисту, головною метою якого є розширення соціальної бази перетворень на основі стабілізації життєвого рівня населення, зменшення тягаря наслідків економічних реформ для найуразливіших верств населення, вжиття заходів щодо соціальної адаптації населення до цих перетворень.

Перспективи розвитку системи соціального захисту, орієнтовані на XXI вік, визначені Концепцією соціального забезпечення населення України. По суті, розроблена широкомасштабна, комплексна державна програма розвитку соціального забезпечення. Така програма створена в нашій країні уперше. Вона покликана радикально змінити систему соціального захисту населення.

Серед головних напрямків реформування цієї сфери слід виділити: розвиток пенсійного забезпечення та пенсійного страхування; впровадження системи

медичного страхування; реформування системи соціальної допомоги, розвиток адресної допомоги; соціальне забезпечення жінок, дітей, молоді; забезпечення інвалідам рівних з іншими громадянами можливостей для участі в різних сферах життя суспільства тощо.

Удосконалення соціального страхування передбачає заходи, спрямовані на законодавче, організаційне, фінансове, кадрове забезпечення сфери соціального страхування на основі Конституції України.

Реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян має відбуватися шляхом законодавчого визначення умов і порядку здійснення страхування на основі таких основних принципів, як відповідальність суспільства і держави за дбайливе ставлення до особистості громадянина та його потреб; державне гарантування реалізації застрахованими громадянами своїх прав, пов'язаних з отриманням соціальних послуг і матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.

Суттєвою складовою соціальної політики сьогодні є реформування насамперед тих структурних механізмів системи соціальної безпеки людини, які ставлять працюючого в абсолютну залежність від державної системи соціального захисту. Розв'язання таких суперечностей передбачає насамперед розширення та поглиблення соціально-економічної бази системи соціального забезпечення населення. В її основі повинен лежати перерозподіл функцій із соціального захисту населення і насамперед фінансової відповідальності за його здійснення між державними органами; працедавцями й працівниками. Такий перерозподіл розширить соціально-економічний простір підвищення соціальної безпеки населення, дасть змогу значно послабити потужний податковий прес на державні та місцеві бюджети, підвищить регулятивну ефективність власне державних форм соціального захисту населення й забезпечення соціальних гарантій».[25, с.3]

Дуже змістовно розкриває питання шляхів удосконалення соціальної системи Кисільова Т., яка стверджує, що: «Для покращення та розвитку системи соціального захисту малозахисчених громадян на сьогодні потрібно на

законодавчому рівні вирішити такі проблеми спеціально-юридичного характеру: 1) відсутність кодифікованого акту, який би визначив загальні принципові положення нормативно-правового впорядкування відносин щодо соціального захисту та правові відповідно гарантії реалізації останнього; 2) перенасиченістю, заплутаністю та складністю чинного законодавства, а також відсутністю стабільності і послідовності його створення; 3) поняттєво-термінологічною невизначеністю та неузгодженістю.

Створення уніфікованого нормативного акту дозволить більш чітко впливати на вирішення та розв'язання соціальних проблем, а саме в колі питань щодо визначення соціального захисту малозабезпечених громадян.

Схожість понятійного характеру викликає накладання певних нормативних актів на інші, що є неузгодженою проблемою між сферами застосування нормативних актів.

Проте торкаючись питання щодо розвитку та вдосконалення системи соціального захисту маємо розглянути інший напрям реформування соціального захисту населення в Україні. Ним виступає процес саме вдосконалення вже існуючих форм і видів його здійснення.

При детальному розгляді Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». на мою думку недостатньо розглянуто саме в законі критерії щодо меж по матеріальному стану громадян на момент виникнення проблем з отриманням достатнього сімейного доходу згідно до прожиткового мінімуму.

Подібна ситуація є важливою, оскільки при детальному вивченні питання про призначення саме за цим Законом допомог ми маємо можливість спостерігати ситуацію коли певні громадяни маючи гарні життєві достатки на місцях та можуть вільно забезпечити свої найнеобхідніші потреби все ж звертаються за допомогою у зв'язку з тимчасовими втратами доходів або небажанням шукати шляхи до виходу з ситуації цілому.

Таким чином з метою підвищення ефективності системи соціального захисту також потрібно вживати заходи щодо розвитку системи соціального страхування:

- реформувати вітчизняну систему соціального захисту громадян пенсійного віку для забезпечення їхнього гідного рівня життя шляхом запровадження в Україні добровільного пенсійного забезпечення;

- оптимізувати адміністрування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування за рахунок мінімізації адміністративних витрат, упорядкування пільг зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, забезпечення прозорості діяльності фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

- запровадити в Україні загальнообов'язкове державне медичне страхування як додаткове до існуючої державної системи охорони здоров'я.

Важливо зосередити увагу на подальшій реалізації програм адресної допомоги для малозабезпечених громадян, оскільки попри її запровадження та діяльність покращення у цій сфері відчуваються за підтримки органів місцевого самоврядування на місцях. Тобто ми отримуємо більш дієву та ефективну співпрацю якщо при державній підтримці наявна можливість саме через знання місцевої ситуації та стану кожного громадянина отримувати необхідну допомогу.

Звісно на сьогодні для забезпечення бюджетної підтримки саме найбільш вразливих малозабезпечених громадян через систему соціальних допомог, пільг, субсидій та інших соціальних виплат потрібно зосередити увагу на :

- детальному підвищенні адресної соціальної підтримки населення;
- чіткому впорядкуванні видів державної соціальної допомоги;
- впровадженню та інтегруванню програми житлових субсидій у систему державної соціальної допомоги;
- належному підвищенню ефективності моніторингу системи соціальних виплат;
- вдосконаленню вже існуючих підходів до визначення прожиткового мінімуму як базового стандарту для розрахунку державних соціальних гарантій;
- змінінню через трансформацію міжбюджетних відносин з метою створення фінансових передумов для виконання місцевими органами самоврядування делегованих соціальних повноважень.

В нормах міжнародного права чітко встановлюються саме головні права, основні категорії прав людини. Завдяки міжнародному досвіду ми маємо можливість застосовувати власні норми, які вже виступають вдосконаленими порівняно до попереднього законодавства. Вітчизняна система соціального захисту потребує значного реформування через вдосконалення вже існуючого правового апарату та застосовуючи норми міжнародного права. Оскільки Україна ратифікувала багато міжнародних договорів відповідно маємо пристосовувати їх або на відміні від них створювати щось нове через покращення вже існуючого механізму забезпечення системи соціального захисту різних верств населення.

Важливою проблемою виступає правильність та порядок призначення соціальних державних допомог малозахищеним громадянам, а саме реальність поданих даних до органів призначення та контролю, виплат самих допомог на місцях.

Як варіант певного покращення в системі соціального захисту малозабезпечених громадян можливе створення спеціалізованої бази даних по цій категорії соціально-потребуючих громадян, що відповідно має мати місце детального та професійного контролю за дотриманням вимог при оформленні таких допомог.

Покращення саме програми адресних допомог має також корегуватися через спільну діяльність окрім органів Міністерства соціальної політики України в сильнішому поєднанні та організації підтримки з боку органів місцевого самоврядування. Така співпраця має принести тільки позитивний ефект та збільшити відсоток призначення дійсно потрібних допомог, соціального захисту малозабезпеченим громадянам в цілому».[31, с.280-285]

Роблячи дослідження соціально - економічної захищеності населення як об'єктивної необхідності становлення соціальної держави Новікова Т.В. дійшла висновку, що: «Під час постійного реформування та оновлення правової системи в цілому відбувається досить важливий процес та тенденції правового розвитку суспільства, до яких належать гуманізація, демократизація, інтеграція, соціалізація тощо.

Впровадження системи соціальних допомог для малозабезпечених громадян, звісно є відповідальним та важливим фактором, проте на сьогодні важливим виступає питання вдосконалення системи соціального захисту в цілому та розвиток її через запровадження більш дієвих механізмів та важелів з боку держави. Тобто можливість на існування гарантованого соціального захисту з боку держави, як гаранта прав через запровадження нових та дотримання вже існуючих правових механізмів.

При розгляді даного питання можна впевнено стверджувати про наявні шляхи щодо вдосконалення системи соціального захисту малозабезпечених громадян в Україні. У матеріалах роботи, які розглядалися раніше вже зазначалося, що Україна має широкі показники по соціальних виплатах та допомогах в світі. Тому відповідно зазначається, що впровадження більш жорсткого механізму контролю при вже існуючій системі соціального забезпечення населення надасть можливість розвитку та реорганізації в плані створення системи реальних виплат для реально потребуючих громадян. А саме тих громадян які потрапили під дію соціальних ризиків та мають вкрай складний матеріальний стан через можливе різке зменшення доходів чи інші вкрай негативні наслідки.

На сьогодні впровадження системи соціального страхування в багатьох сферах життєдіяльності має на меті покращити соціальні умови захисту на страховий випадок. Тобто саме через підтримку населення за фіксованого мінімального прожиткового рівня громадяни мають право на отримання та реалізацію повсякденних потреб».[38, с.304]

Цікавою також є думка Чернодід І.С., якої він дійшов, пишучи статтю «Порівняння моделей соціально-орієнтованих економік», в якій значиться, що: «Важливою складовою реформи державного захисту малозабезпечених осіб має стати урахування тенденцій щодо децентралізації влади через підвищення ролі та значення місцевих владних інституцій, у тому числі

місцевих територіальних громад. У контексті децентралізаційних процесів вартують уваги питання щодо покращення доступності та якості видів

соціального захисту, у тому числі соціальних послуг, збільшення обсягу соціальних допомог та послуг, що надаються соціально вразливим верствам населення, розширення можливостей органів місцевого самоврядування провадити діяльність у соціальній сфері та забезпечувати зростання стандартів якості життя населення. При цьому видається необхідним забезпечити оптимізацію розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, їх ефективну взаємодію, покращення адміністрування видів соціального захисту, ефективності використання коштів бюджетів усіх рівнів».[68, с.36]

«Держава в цілому намагається поступово реформувати систему надання соціальних пільг, допомоги та послуг. – стверджує Винниченко Н.В. - У теперішній час в Україні продовжується процес реалізації «Концепції реформування системи соціальних послуг», затвердженої розпорядженням КМУ від 13 квітня 2007 р. № 178-р, та Стратегії упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян до 2012 р., затвердженої розпорядженням КМУ від 3 червня 2009 р. № 594-р.

Упродовж останніх років питання реформування системи пільг дискутується досить гостро. Серед шляхів реалізації Стратегії упорядкування системи надання пільг окремим категоріям громадян зазначено скорочення переліку категорій отримувачів пільг за професійною ознакою за умови адекватного підвищення рівня їх доходів, і більше того, запровадження класифікації пільг залежно від їх соціального призначення – як форми визнання заслуг перед Батьківщиною, соціальної підтримки для забезпечення достатнього життєвого рівня найменш захищених верств населення чи додаткової гарантії у зв'язку з особливими умовами праці.

У зв'язку з тим, що чисельність пільговиків та членів їх сімей, на які розповсюджуються пільги, перевищує 22 млн. осіб, державний бюджет України значною мірою спрямований на фінансування різного роду пільг, гарантій, компенсацій, а не на упередження бідності та зuboжіння.

Перегляд і відміна більшості пільг є одним з найважливіших завдань у реформуванні вітчизняної політики соціального захисту. Її необхідно переорієнтувати на людину, якій соціальні пільги реально вкрай потрібні та важливі. Система пільг повинна будуватися так, що ті, хто має високий дохід, втрачає право користуватися привілеями (преференціями, компенсаціями). Ніяк не можна обмежувати шляхи реформування системи соціальних пільг в

Україні лише підвищенням їх адресності, переходом від натуральних форм до переважно грошової форми та скорочення фінансово незабезпечених пільг.

Недостатній обсяг бюджетного фінансування призводить до обмеження прав громадян на пільги і зниження рівня їх соціального забезпечення.

Разом з тим збільшення кількості соціальних програм на сьогодні створює ситуацію, в якій фінансових ресурсів в рамках бюджетів не вистачає, а кількість інвестиційних проектів соціальної спрямованості, які вкрай потрібно реалізувати, постійно зростає. Постійне збільшення таких проектів деструктивно впливає на соціально-економічну ситуацію адміністративно-територіальних одиниць».[15, с.149]

В свою чергу Чанишева Г.І. стверджує, що: «Важливе значення у контексті покращення системи соціального захисту має також вдосконалення його нормативно-правової бази. По-перше, це запровадження єдиного соціального внеску з метою уніфікації страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. По-друге, укладення договорів з іншими державами щодо соціального захисту громадян України, які працюють або мають намір працювати за кордоном. По-третє, розроблення нормативно-правових основ меценатства, вдосконалення податкового законодавства щодо стимулювання благодійної діяльності. По-четверте, передбачення певних податкових пільг при запровадженні у життя загальнодержавних та місцевих соціальних проектів та програм шляхом укладання соціальних контрактів на конкурсній основі.

На основі проведеного дослідження автори вважають за доцільне пропонувати наступні рекомендації щодо шляхів вдосконалення системи соціального захисту в Україні:

- збільшити значення місцевих органів влади у розв’язанні проблем соціального захисту через формування ефективної структури управління, забезпечення необхідних фінансових ресурсів, розширення переліку соціальних послуг, які надаються на місцях, підвищення кваліфікації соціальних працівників;
- надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні повинно бути максимально децентралізоване, треба інтенсивно розвивати мережу служб, таких як наприклад територіальні центри, з організації соціально-побутового обслуговування інвалідів та одиноких непрацездатних громадян похилого віку вдома, розширювати мережу центрів і відділень соціально-побутової та медико-соціальної реабілітації;
- підвищити роль недержавних громадських організацій у формуванні системи соціального захисту населення в Україні. Для покращення партнерських відносин між органами влади та громадськими організаціями необхідно здійснювати спільну координацію дій, проводити заходи з метою визначення пріоритетів у сфері соціального захисту. Доцільно також створити мережу державних консультаційних служб із залученням громадських організацій з метою широкого інформування громадян про їх права і обов’язки у сфері надання державної соціальної допомоги;
- посилити адресний характер соціального захисту незахищених верств населення, цьому повинне сприяти вдосконалення методологічних підходів до визначення показників бідності, встановлення єдиних критеріїв оцінок майнового стану сім’ї для визначення права на призначення певного виду соціальної допомоги, спрощення процедур надання соціальної допомоги, регулювання надання соціальних послуг через видачу ліцензій, впровадження стандартів якості та контролю за їх дотриманням;
- вдосконалити нормативно-правову базу соціального захисту, в таких аспектах, як запровадження єдиного соціального внеску; розроблення нормативно-правових основ благодійності; передбачення певних податкових пільг для при запровадженні у життя соціальних проектів та програм; укладення

договорів з іншими країнами щодо соціального захисту громадян України, які працюють за її межами;

– зміцнити активну складову соціального захисту шляхом продуктивної, спрямованої політики зайнятості. Особливе значення мають такі заходи, як посилення мотивації до легальної зайнятості, сприяння зайнятості населення шляхом збереження існуючих та створення нових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, впровадження заходів щодо детінізації відносин у сфері зайнятості населення».[65, с.33]

Авторка Чанишева А.І. також підтверджує думку багатьох авторів в тому що без реформування нормативно-правової бази, без вироблення чіткої стратегії, формування дієвої системи соціального захисту є неможливою.

Дослідник Шумило М.М., висловлюючи свою думку в науковій роботі «Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні» стверджує, що: «Невід’ємна складова удосконалення системи соціального захисту в Україні – це вирішення завдань пенсійної реформи. Лейтмотивом пенсійної реформи є те, що вона повинна дати можливість громадянам України отримувати пенсії не на рівні 30-35% від середньої заробітної плати, а перейти до загальноєвропейського рівня – не менше 50 % від середньої заробітної плати. Перспективи розвитку пенсійної системи пов’язані із забезпеченням її фінансової стабільності, посиленням дії страхових принципів у солідарній системі, запровадженням накопичувальної страхової складової та розвитком недержавного пенсійного забезпечення.

Оскільки однією із складових соціального захисту є пенсійне забезпечення, з теоретико-методологічної точки зору становить інтерес аналіз сутності пенсійної системи, пенсійного забезпечення, пенсійного страхування.

Пенсійне забезпечення - це базова й одна з найважливіших соціальних гарантій стабільного розвитку суспільства, оскільки воно безпосередньо стосується всіх його верств. Розглянувши різні підходи до трактування поняття пенсійного забезпечення, ми пропонуємо таке визначення: пенсійне забезпечення - це система матеріальної підтримки і обслуговування людей, які через об’єктивні причини не можуть мати належного доходу.

Важливими завданнями пенсійного забезпечення є скорочення бідності і вирівнювання доходів населення, нейтралізація економічних, політичних і демографічних ризиків, з якими стикається будь-яка пенсійна система.

Цілями системи пенсійного забезпечення є захист від бідності після настання пенсійного віку; надання гарантованого доходу після завершення трудової діяльності, розмір якого звичайно становить певну суму, пропорційну сумі заробітку; захист цього доходу від подальшого зниження рівня життя внаслідок інфляції.

До основних інститутів соціального захисту осіб, які втратили працездатність переважно після досягнення пенсійного віку, належить пенсійне страхування. Пенсійне страхування - одна з найважливіших гарантій соціального захисту, метою якого є підтримка матеріального добробуту громадян та їхніх сімей у разі виходу на пенсію за віком, інвалідністю чи в разі втрати годувальника. Пенсійне страхування виступає як сукупність особливих замкнених перерозподільчих відносин між його учасниками з питань формування за рахунок грошових внесків цільового пенсійного фонду для надання грошової допомоги громадянам, які вийшли на пенсію, що характеризує його економічну сутність та зміст у суспільстві».[71, с. 259]

Висновок.

Дослідивши питання «Шляхи удосконалення вітчизняної системи соціального захисту незахищених верств населення» можна стверджувати, що вдосконалити вищезазначену систему можна завдяки: побудові дієвої системи усунення соціальних ризиків; співпраці та взаємопідтримці соціальної політики з фінансово-економічною, фіскальною структурами, також з політикою зайнятості та трудовою діяльністю населення; підвищенню розміру соціальних виплат непрацездатним і найбільш уразливим членам соціуму; поліпшенню рівня життя серед працюючого населення та зведенню до нуля так званої «тіньової» зайнятості; запровадженню інституту адресності соціально підтримки нужденній категорії населення.

Досліджуючи тему «Державний соціальний захист незахищених верств населення в Україні», я розкривала загальні питання цієї теми, зокрема я з'ясовувала поняття, суть соціального захисту, його історичний розвиток і співвідношення із соціальною політикою, також його проблемні аспекти і шляхи удосконалення. Але рекомендаційну частину моєї магістерської роботи мені хотілося би виконати на прикладі своєї роботи.

Я працюю на посаді спеціаліста I категорії в відділу прийому громадян Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради Луганської області (далі УПСЗН), моя робота полягає у приманні документів у громадян для призначення соціальних допомог. Тому дуже часто, під час роботи з відвідувачами я чую від них скарги на те, що держава не може в повному обсязі забезпечити їм гідне життя.

До нашого УПСЗН звертається досить велика кількість осіб предпенсійного віку, тому що саме через їх поважний вік їм дуже важко знайти роботу. Такі особи перебувають на обліку в Центрі зайнятості та отримують допомогу по безробіттю, але ж ці виплати рано чи пізно припиняються, і такі люди зовсім залишаються без засобів до існування.

До липня 2020 року, особи, які перебували на обліку в Центрі зайнятості навіть без отримання допомоги по безробіттю, мали змогу отримувати державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Звичайно розмір допомоги був мінімальний, але ж це була хоч і не велика, але все-таки підтримка від держави. Але ситуація змінюється, коли у липні 2020 набирає законної сили постанова 632 від 22 липня 2020 року. Згідно цієї постанови змінюється порядок обчислення сукупного доходу сім'ї (домогосподарства) для усіх видів державної соціальної допомоги, в якому вказано, що особи, які перебувають на обліку в Центрі зайнятості, та не отримують допомоги по безробіттю, до сукупного доходу враховується 0,5 розіру мінімальної заробітної плати.

Наразі місячна мінімальна зарплата в Україні складає 5000 грн., а прожитковий мінімум на працездатних осіб для призначення допомоги алозабезпеченим сі'ям складає 549.25 грн. Тому вищевказану допомогу таким

особам не можна призначити через перевищення сукупного доходу, і саме такі особи предпенсійного віку залишаються без будь-яких доходів, вони і не в змозі знайти роботи, тому що роботодавці віддають перевагу більш молодим та енергійним спеціалістам, і на державну допомогу також не мають права.

Тому вважаю, що доцільно було би запропонувати призначення державної соціальної допомоги особам предпенсійного віку, які перебувають на обліку в Центрі зайнятості з урахуванням і фактичних доходів, але якщо вони перебувають на обліку більше ніж дванадцять місяців без отримання допомоги по безробіттю, не більше ніж на два шестимісячні періоди.

Альтернативою такої допомоги можна запропонувати пільги для роботодавців, які будуть давати робочі місця особам «поважного віку». На мою думку, це буде корисно і для працедавця, тому що буде підтримка від держави і для вищевказаних осіб, тому що, вони зможуть отримати необхідний страховий стаж для призначення пенсії. Це схоже на принцип організації робочих місць та працевлаштування осіб з інвалідністю.

Наступна моя рекомендація стосується тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату. Призначення цієї допомоги стало реальним порятунком для осіб вже похилого віку, коли через ті, чи інші причини вони не мають необхідного страхового стажу для призначення пенсії за віком. Основним правом на отримання цієї допомоги є наявність п'ятнадцяти років страхового стажу, також ця допомога призначається на основі декларації про доходи та майновий стан заявника і членів його сім'ї.

Але проблема полягає в тому, що дія постанови Про затвердження Порядку призначення тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату припиняється 31 грудня 2020 року. Тому на мою думку, було б логічно продовжити дію постанови, бо якщо Кабінет Міністрів України не пролонгує вищевказану постанову, люди пенсійного віку залишаться

без засобів до існування, і роботи за станом здоров'я вже похилих людей їм знайти вже практично неможливо.

Наступний вид допомоги, який на мою думку потребує доопрацювання – це допомога на дітей одиноким матерям. З липня 2020 року допомога на дітей одиноким матерям, як і державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'я призначається згідно порядку обчислення сукупного доходу для усіх видів державних допомог № 632 від 22 липня 2020 року, яка передбачає включення до сукупного доходу житлової субсидії; пільг на оплату житлово-комунальних послуг; 0,5 розміру мінімальної заробітної плати для осіб, які перебувають на обліку в Центрі зайнятості та доглядають за дитиною до виповнення їй шести років згідно довідки ВКК. Вищевказана допомога взагалі не призначається, якщо у складі сім'ї є особи які не працюють, за них не сплачується єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне страхування, такі особи не перебувають на обліку в Центрі зайнятості, не здійснюють догляду відповідно до законодавства.

Фактично, дитина яка зростає без батька, залишається йще і без допомоги держави. Навіть коли жінка, яка має статус одинокої матері на свою дитину, та отримує гідну заробітну плату, то у зазначеній допомозі їй може бути відмовлено через перевищення сукупного доходу.

Тому моєю пропозицією є започаткувати призначення допомоги на дітей одиноким матерям з урахуванням 20 % відсотків від сукупного доходу сім'ї. Такий порядок призначення допомоги діяв до 31 грудня 2015 року. На мою думку, такий підхід дозволить стимулювати працездатних осіб, які входять до складу сім'ї одинокої матері і саму одиноку матір офіційно працевлаштовуватись, тому чим вище становитиме сукупний дохід сім'ї, тим вище складатиме допомога на дітей одиноким матерям.

Наступну рекомендацію, яку я хочу дати, щодо удосконалення системи соціального – це перегляд призначення державної соціальної допомоги на дітей з інвалідністю до 18 років та особам з інвалідністю з дитинства. Ця соціальна допомога призначається з дати звернення за неї до УПСЗН, на відміну від

державної соціальної допомоги особам з інвалідністю загального захворювання, коли ця допомога призначається з дати встановлення інвалідності. Тому якщо заявник через ті, чи інші причини вчасно не зможе звернутись за цією допомогою, виплати за пропущений період він не отримає.

Кожного року Департамент соціального захисту населення Луганської облдержадміністрації робить опитування, щодо оптимізації процесу надання соціального захисту незахищеним верствам населення. Наше УПСЗН кожен раз вносить пропозицію, щодо перегляду призначення державної соціальної допомоги на дітей з інвалідністю до 18 років та особам з інвалідністю з дитинства, але нажаль наша пропозиція досі залишається без розгляду.

На останок, мені хотілось би поставити на розгляд допомогу на дітей фізичним особам підприємцям (далі ФОП), які обрали спрощену систему оподаткування. Ця допомога була запроваджена з метою посилення соціального захисту сімей з дітьми на період вжиття заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та передбачала виплати на дітей включно до десяти років ФОП єдиного податку 1 та 2 груп, які сплачували ЄСВ протягом 2019 року. Ця допомога призначалась і виплачувалась до 31 серпня 2020 року, але згідно рішення Уряду затверджено Постанову від 11 листопада 2020 року № 1100 про затвердження карантину вихідного дня. У зв'язку з цим дуже багато ФОП виходять на мітинги протесту, оскільки найбільші прибутки вони отримують саме у вихідні дні, а від сплати податків вони не звільнюються, тому що продовжують частково працювати в будні дні.

Тому моєю пропозицією є продовжити виплату допомоги на дітей ФОП єдиного податку 1 та 2 груп на період карантину вихідного дня, дозволити виплачувати допомогу дітям до виповнення їм 18 років, бо на мою думку виплати на дітей тільки до десяти років є дискримінаційними по відношенню до дітей, вік яких складає від одинадцяти до вісімнадцяти років.

Окремо хотілось би виділити те, що згідно постанови, яка діяла до 31 серпня 2020 не мало значення, чи здійснювала ФОП свою діяльність на період

карантину, чи не здійснювала. Але, деяким сферам послуг дозволено було працювати, це були: продуктові магазини та магазини побутової хімії, аптеки, ветеринарні заклади, і такі ФОП мали право на отримання допомоги. На мою думку, це не справедливо, оскільки такі особи продовжували працювати і отримували прибутки, на відміну від тих осіб, чия діяльність була заборонена на період карантину.

Тому моєю пропозицією є внесення змін до призначення цієї виплати з обмеженням кола осіб, які мають право здійснювати підприємницьку діяльність на період карантину.

Ще однією пропозицією по цій допомозі є запровадження фіксованого розміру виплати 1000 гривень на кожну дитину, оскільки раніше розмір виплат складав 1779 грн на дітей п'яти років і молодше та 2218 грн дітям від шести до десяти років, тому очікувано, що кошти на виплату цієї допомоги в бюджеті дуже швидко закінчились і виплата допомоги припинилась.

Даючи рекомендації щодо вдосконалення системи соціального захисту потребуючого населення маю надію, що мої пропозиції зможуть бути корисними та піднімуть рівень надання соціального захисту на більш високий ступінь.

ВИСНОВКИ

1. Соціальний захист є однією з основних функцій держави багатьох країн світу, оскільки ця гарантія закріплена у конституціях цих держав. Держава бере на себе зобов'язання надавати допомогу нужденним, знедоленим людям, які через незалежні від них причини не можуть забезпечити собі гідне життя. Лише у тому випадку, коли держава може забезпечити соціальну підтримку незахищеним верствам населення, вона набуває статус демократичної, правової та цивілізованої. Конституція України гарантує своїм громадянам право на соціальний захист у разі втрати працездатності, безробіття з незалежних від них обставин, та в інших випадках, передбачених законодавством. Соціальне страхування є основою для здійснення соціального захисту населення, за рахунок страхових внесків, які сплачують підприємства, установи, а також громадяни та інші джерела, передбачені законодавством. Методів здійснення соціального захисту населення досить багато, але серед основні можна виділити такі як: прийняття відповідної нормативно-правової бази; державне регулювання цін; розвиток державного сектору економіки; державні програми з подолання соціальних проблем, такі як безробіття, низька якість медичних та освітніх послуг, запобігання екологічних катастроф та подолання бідності.

2. Досліджуючи поняття соціального захисту і соціальної політики, можна сказати, що це різні поняття, хоча дуже схожі між собою. Соціальна політика – це діяльність держави, спрямована на задоволення потреб та інтересів населення, сприяння його всебічному розвитку. В свою чергу, соціальний захист є лиш одним з елементів системи соціальної політики, до функцій якого належить забезпечення соціальної захищеності уразливих верст населення. Діяльність соціальної політики направлена на прогресивний розвиток суспільства, покращення якості життя людей, надання їм необхідної соціальної підтримки за рахунок необхідного фінансового потенціалу, наповнення якого здійснюється завдяки внескам підприємств, установ, організацій, а також фізичних та юридичних осіб. Також важливою функцією соціальної політики є підтримка доходів населення через систему соціального захисту,

яке в свою чергу здійснюється через перерозподіл коштів на користь найбільш уразливих членів суспільства, тим самим зменшуючи масштаби соціальної нерівності.

3. Соціальний захист населення здійснюється у формі соціальної допомоги, соціальної підтримки, державного забезпечення та загальнообов'язкового соціального страхування. Соціальні гарантії полягають у створенні умов для забезпечення громадян необхідними благами для задоволенні основних потреб. Вилучаючи у населення частину заробленого доходу, держава повертає його у вигляді охорони здоров'я, освіти, соціального страхування та культурного обслуговування. Фінансування соціальної сфери – це державна діяльність пов'язана з централізацією та децентралізацією фінансових ресурсів, призначених для розширення соціального відтворення, задоволення соціальних потреб суспільства. З 2015 р. державою впроваджується такий принцип соціальної допомоги як адресність. Адресна допомога – це форма соціальної допомоги, яка призначається конкретній сім'ї, з урахуванням сукупного доходу та ступеню нужденності цієї сім'ї. Сутність адресної допомоги полягає в тому, що її призначають тільки після того, коли заявник підтвердить довідками про доходи, або іншими документами, що дійсно потребує соціальної підтримки від держави, якщо людина має достатній рівень життя, може самостійно забезпечити себе різними благами, то в наданні соціальної допомоги їй буде відмовлено.

4. Досліджуючи питання державного управління у сфері соціального захисту, з'ясовано що органом, уповноваженим на здійснення соціального захисту від імені держави є Міністерство соціальної політики України. До функцій Міністерства соціальної політики відноситься забезпечення реалізації державної політики у сфері зайнятості, проведення нагляду за діяльністю підпорядкованих йому органів у реалізації права громадян на гідний соціальний захист, здійснення регулювання надання соціальних послуг нужденним категорія громадян у сфері соціального обслуговування населення. Дослідивши питання основних проблем соціальної політики в Україні, можна дійти висновку, що тільки реформування соціально-економічної галузі призведе до зростання рівня надання соціального захисту населення. Зокрема потрібно:

-здійснити справедливий розподіл доходів населення, спочатку запровадивши ефективну систему оподаткування, тим самим зменшуючи ступінь диференціації доходів;

-започаткувати інституту «середнього класу», який відіграє важливу роль у соціальній стабільності, оскільки саме ця категорія населення спроможна забезпечити соціальну допомогу бідним верства населення;

-реструктуризувати діяльність державних і комунальних соціальних служб на утримання яких виділяється коштів більше, ніж на соціальний захист;

-впровадити прозору систему надання соціальних виплат та пільг населенню;

-забезпечити висококваліфіковану, кадрову підготовку фахівців у сфері соціального захисту населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України -- [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Амелічева Л.П., Швайковська В.М., Уралова Ю.П. (уклад.) Право соціального забезпечення ДОС Навчально-методичні матеріали з дисципліни «Права соціального забезпечення» (для студентів денної, заочної та прискореної форми навчання за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство»). – Донецьк. – ДонНУ. – 2013. – 50 с.

3. Андрієнко І. С. Правове регулювання державних соціальних допомог малозабезпеченим особам в Україні. – автореф. дис. канд. юрид.наук. – Л., 2010.- 18 с.

4. Багрій П.І., Дорогунцов С.І. Економічний словник/ - Головна редакція Української радянської енциклопедії Академії наук Української РСР. - Київ. - 1973. - С. 520-522..

5. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2004

6. Бідак В.Я. Соціальний захист населення та вдосконалення державних механізмів його регулювання: монографія. — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2004. —250 с.

7. Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.М. Гаращук «Адміністративне право України» [Підручник для юрид. вузів і фак. /]; За ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.

8. Бичков С.І. «СУЧАСНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ» Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток". -- [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=377>

9. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту становлення і розвиток в Україні. Навч. посіб. - Київ., 2005. - 615 с.

- 10.Бойко М.Д. Право соціального забезпечення в Україні. – Київ.: Атіка, 2009. – 380 с.
- 11.Бориченко К.В. «Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України»- Монографія. — Одеса : Фенікс, 2015. — 302 с.
- 12.Буянова М.О. Право соціального забезпечення: підручник/3-тє видання., стер. - Москва : КноРус, 2017. - 463 с.
- 13.Буздуган Я. Поняття, принципи, форми фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/960/>
- 14.Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. «Управління трудовим потенціалом» - Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 403 с.
- 15.Винниченко, Н. В. «Інвестиційна та соціальна складові загальної концепції соціальноекономічного розвитку України» / Н. В. Винниченко // Наука й економіка. – 2008. – № 2 (10). – С. 147-151
- 16.Н. А. Волгін Социальная политика / . – Москва., 2002. – 736 с.
- 17.Гайдуцький П.І., Подолева О.Є. Фінансування соціальної політики: Навч.посібник. - К.: Вид-во УАДУ, 1995. - 174 с.
- 18.Гладун З.С. Адміністративне право України: Навч. посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2004. 579 с.
- 19.Гнибіденко І.Ф., Колот А.М., Новикова О.Ф. «Соціальна безпека: теорія та українська практика»: монографія /; за ред. І.Ф. Гнибіденка, А.М. Колота, В.В. Рогового. — К.:КНЕУ, 2006. — 292 с.
- 20.Головніна О. Г. Основи соціальної економіки [текст]: підручник / О. Г. Головніна. — 2-е вид., перероб. та доп. — К.: Центр учбової літератури, 2013.- 648 с.
- 21.Григор'єва Н.С. «Соціальна робота та охорона здоров'я»: 200 основних термінів на російській та англійській мові. – за заг. ред. Н. С. Григор'євої. – Москва, 1996.
- 22.Декларація МОП про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації: 97 сесія Міжнародної конференції праці. – 10.06.2008, Женева

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@cabinet/documents/publication/wcms_100193.pdf

24.Дерега В.В. Соціальна і гуманітарна політика: Навчальний посібник. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012

25.Дідьє Ф. Захистити людину праці: про систему соціального страхування в Україні /Ф. Дідьє// Урядовий Кур'єр. - К., 2009. - №140. -ст.6.

26.Єрмолівська О. Ю. Соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформації економіки: Автореферат дис... канд. екон. наук.- Харків, 1996;.-240 с.

27.Євсєєва О. О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання : Монографія / Ольга Олексіївна Євсєєва. – Київ : СПДФО Коваленко В. Ф., 2011. – 524 с.

28.Зверєва І. Д., . Лактіонова Г.М. Соціальна робота в Україні. Навчальний посібник. - Київ. Видавництво «Науковий світ», 2003 рік.

29.Злупко С.М., Радецький Й.І. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І Франка, 2001. – 192 с.

30.Кірян Т.М. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери: [монографія] / За ред. д.ф, проф. Т.М. Кір'ян // В-во Чабаненко Ю., 2016. – 398 с.

31.Кисільова Т. Соціальна політика в умовах глобалізації: навч. посіб. Київ: Атіка, 2012. 325 с.

32.Колот А. Глобалізація економіки та її вплив на соціально-трудова сферу // Україна: аспекти праці. — 2001. — № 3.

33.Крихтіна Є.І.Соціальна політика та економічна безпека [Текст]- Донецьк: Каштан, 2004.-336 с.

34.Кулачок Л. В. Державна допомога сім'ям з дітьми як форма соціально-правового захисту. –автореф. дис. кандидата юридичних наук // Л.В. Кулачок. -Х., 2003

35. Куценко О.Д. Суспільство нерівних. Класовий аналіз нерівності в перехідному суспільстві. Підходи західної соціології. Харків: Видавничий центр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, 2000 г., - 316 с.

36. Мачульская Е. Е. Право социального обеспечения. – Москва., 1999. – 240 с.

37. Николаева И.П. Экономическая теория. – Одеса: «Одеський національний університет», 2012. – 60 с.

38. Новіков В. М. – Потенціал стабільної соціальної політики. – Україна: аспекти праці, 2010, № 5 с.423

39. Новікова Т.В. Соціально - економічна захищеність населення як об'єктивна необхідність становлення соціальної держави // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - № 8. - С.165 - 168

40. Огінська А.Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз // Економіка та держава: науково-практичний журнал / Ін-т підготовки кадрів держ. служби зайнятості України; ТОВ «Ред. журн. «Економіка та держава»; редкол.: – Київ, 2018. – № 4, квітень. – С. 131-136.

41. Пікулик О.І. Проблеми соціального захисту громадян України— [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016-r/1875-pikulik-o-i-problemi-sotsialnogo-zakhistu-gromadyan-ukrajini>

42. Попова І.М. Соціальна політика і парадокси буденної свідомості / І.М. Попова // Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення: зб. наук. ст. – К.: НВФ «Студцентр» / Ніка – Центр, 1998. – С. 135-144.

43. Приходько С. Держава і соціальний захист громадян // Право України. – 1999. – № 2. – С. 22–26.

44. Решетніченко А.В. Базові засади соціального розвитку PDF Наук. розробка / авт. кол. : А. В. Решетніченко, О. Б. Кіреєва, Г. Д. Голубчик та ін. - К. : НАДУ, 2012. - 52 с.

45.Руженський М. М. Трансформація інститутів соціального захисту населення в транзитивній економіці. дис. на здобуття наукового ступеня д.е.н. К.: 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.01/2016/Ruzhenskyj_diss.PDF.

46.Рязанова Н. Допомога малозабезпеченим сім'ям // Вісник податкової служби України. - 2004. - № 22. - С.61-64

47.Салига С.Я. Аналіз реалізації соціальних пріоритетів бюджетної політики в Україні/ С.Я. Салига, В.М. Гельман/ /Вісник Запорізького національного університету. — 2008. — № 1 (3). — С. 129—136.

48.Севрюков Д.Г. Социальная защита. История, теория, право PDF Монография. — К.: Университет "Украина", 2011. — 430 с.

49.Семигіної Т. В., Миговича І.І. Теорії і методи соціальної роботи: Підручник/. -Київ. : Академвидав, 2005. 420 с.

50.Симоненко, В. Бідність – основний показник «ефективності» влади / В. Симоненко // Щотижневик 2000–2011. – № 11 (550) [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16736137>

51.Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні: Учебник.-Х.: «Одиссей», 2000.-С.380.

52.Солоненко І.М., Жаліло Л.І. та ін. Державне регулювання охорони здоров'я: Навч. прогр. та метод. рекомендації. - К., 2002. - С.153-163..

53.Сташків Б. І. Функції права соціального забезпечення: вимоги сьогодення // Право України. – 2001. – № 7. – С. 66–69.

54.Стаховська Н. Соціальне забезпечення чи захист // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 8. – С. 52–57.

55.Стойка А. Фінансування соціальної сфери: джерела і шляхи диверсифікації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02\(5\)/10savdsd.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_02(5)/10savdsd.pdf).

56.Тімофєєва Т.І. ВІСНИК СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Володимира Даля № 6 (230) 2016 169 УДК 658:350 СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

57. Тимофєєва О. Нагальні проблеми соціального захисту населення України: (про Концепцію забезпечення адресного надання пільг окремим категоріям громадян // Праця і зарплата. - 2004. - № 30. - С.247

58. Т. Токарський ДО ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ Науковий вісник. – 2017. – Вип. 18/19 “ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ” УДК 351.84:364.3(477)

59. Табачник Д. Система соціального захисту громадян потребує найбільшої уваги й опіки // Урядовий кур'єр. - 2003. - 26 листопада. - С.5-6

60. Уманціва Ю.М., Міняйло О.І. та Косика В.І. Навчальний посібник «Механізм економічної політики» К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011

61. Флорескул Н. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету – 2009 – №2. стр.34-45.

62. Фурман А.В., Підгурська М. Історія соціальної роботи // Психологія і суспільство. – 2010. – №4. – С. 169–174.

63. Халецька А.А. Напрямки вдосконалення роботи установ соціального захисту населення в Україні // Економіка та держава. – 2009. – №9. – С. 71-72.

64. Хуторян Н.М., Сімутіна Я.В., Шумило М.М. та ін. Пенсійні правовідносини в Україні PDF Монографія. Київ: Юридична думка, 2013. - 276 с.

65. Чанишева Г.І. Право соціального забезпечення України ДОС Навчальний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). — Одеса: ОЮА, 2020. — 40 с.

66. Чечель А.О., Тарасенко Д.Л., Сухова К.К. Реалії та перспективи розвитку соціальної сфери в умовах децентралізації. / Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування: [колективна монографія] / Заг. ред. Чечель А.О., Хлобистов Є.В. – Бельско-Бяла (Польща): Вища школа економіки та гуманітаристики, 2017.– С.272-287.

67. Чорній Любомир Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування. – К.: Центр громадської експертизи, 2009. – 104 с. – Бібліографія: с. 104

68.Чорнодід І. С. Порівняння моделей соціально-орієнтованих економік / І.С. Чорнодід // Технологический аудит и резервы производства. — 2014.— No 2/2(16). — С. 34–38.

69.Шевченко Л.С. Підручник Економічна теорія Юрінком Інтер За загальною редакцією доктора економічних наук ... Основи економічної теорії: Підручник /.- Х.: Право, 2008, с.385

70.Шестакова Є. Реформування системи соціального захисту населення в країнах східної Європи // МЭ и МО. – 2007. - № 1. – С. 15-23.

71.Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні PDF Монографія. - Київ: Ніка-Центр, 2016. - 680 с.

72.Якимів А. І. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні /А. І. Якимів. – Львів : Афіша, 2003. – 448 с

73.Яременко О. О. Соціальна політика: теоретикометодологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації: Монографія // Статті. Виступи. Інтерв'ю / О. О. Яременко. — К.: Ін-т екон.та прогнозування НАН України; УІСД ім. Олександра Яременка, 2006. — 480 с.

74.Ярошенко І.С. Навч. посіб. — Київ.: КНЕУ, 2005. — 232 с.

75.A Dictionary of Business; Published April 25th 2009 by Oxford University Press, USA; Paperback, 598 pages

76.Perrin G. A hundred years of social insurance // Labor and Society.- 1988.- № 9 (October-December).- P. 399.

77. The Encyclopedia Americana. Complete in thirty volumes.- New York, 1973.- Vol. 25.- P. 102.